

ה'אש
ה'אש

ŠVAT
ADAR

ROŠ CHODEŠ

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

Pomník židovským spoluobčanům v Suchdole nad Lužnicí.
(K textu na stranách 8–9. Foto Jan Roith.)

SNĚM A TRYZNA

Ve čtvrtek 8. března se koná od 10.00 v Pinkasově synagoze v Praze tradiční tryzna k výročí vyvraždění rodinného tábora v Osvětimi-Březince.

Předsednictvo Terezínské iniciativy oznamuje, že Sněm Terezínské iniciativy se koná 9. dubna v hotelu DUO v Praze (Teplická 492, Praha 9, stanice metra C – Střížkov) od 10.00, prezenze je od 9.15 hodin. *ti*

ŽIDÉ A KŘEŠŤANÉ SPOLEČNĚ

Židovská obec v Plzni společně s Eku-
menickým setkáváním plzeňských církví uspořádaly v neděli 21. ledna v plzeňské Velké synagoze pietní shromáždění k uctění památky více než dvou tisíc Židů z Plzně a okolí, odvěčených v lednu 1942 do koncentračních táborů, kde naprostá většina z nich zahynula.

Toto shromáždění, nazvané Židé a křesťané společně, se stalo v Plzni tradicí. Když v roce 2008 chtěli městem a kolem synagogy pochodovat extremisté, přišla plzeňská veřejnost k Velké synagoze ve velkém počtu vyjádřit plzeňským Židům solidaritu a odsoudit antisemitismus spolu s extremismem. A tak činí od té doby každoročně.

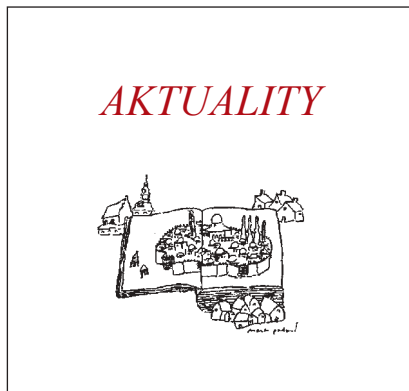
Za ŽO Plzeň přivítal přítomné hosty Jiří Lövy, shromáždění zahájil místopředseda FŽO v ČR Jiří Daniček, dále promluvili poslanec a náměstek primátora města Plzně Martin Baxa, náměstek primátora Petr Náhlík, starosta obvodu Plzeň 3 Radislav Neubauer, plzeňský biskup Tomáš Holub a Jakub Vlach.

O hudební doprovod se postarali violoncellisté Jiří Hošek, Dominika Weiss Hošková a hudebník Peter Györi, moderoval Karel Řežábek.

Shromáždění zakončil modlitbou *El male rachamim* vrchní zemský rabín Efraim Karol Sidon. *ps*

DEN OBĚTÍ HOLOKAUSTU V SENÁTU

V pátek 26. 1. se v prostorách horní komory parlamentu konalo pod záštitou jeho předsedy Milana Štěcha vzpomínkové shromáždění u příležitosti Dne památky obětí holokaustu a předcházení zločinům proti lidskosti. Toto setkání uspořádaly již pojednaté Federace židovských obcí ČR spolu s Nadačním fondem obětí holokaustu v den, kdy si celý svět připomíná osvobození Osvětimi. Slavnostního pamětního setkání se zúčastnili přeživší nacistických kon-

centračních táborů, zástupci organizací, které sdružují bývalé vězně a vězeňkyně, vrchní zemský rabín, představitelé FŽO a židovských obcí a organizací, arcibiskup pražský, velvyslankyně a velvyslanci a další významné osobnosti kulturního, politického a náboženského života.

K účastníkům promluvili předseda Senátu Milan Štěch a předseda Poslanecké sněmovny Radek Vondráček, jménem přeživších holokaustu prof. Tomáš Radil, arcibiskup Dominik Duka předseda SR NFOH Michal Klíma a Růžena Ďordřová. Součástí letošního pamětního setkání byla také výstava v Chodbě místopředsedů s názvem *Za hranice povinnosti – diplomaté ocenění titulem Spravedlivý mezi národy*, kterou připravilo Velvyslanectví Státu Izrael v ČR. *jg*

NÁVRAT VZÁCNÉHO TISKU

Společně úsilí Židovského muzea v Praze a newyorské aukční síně Kestenbaum & Company vedlo k úspěšné restituci vzácného tisku ze 16. století, jenž v minulosti zmizel z knižní sbírky Židovského muzea v Praze. Hebrejská gramatika *Mikne Avram – Peculium Abrae*, dílo italsko-židovského lékaře, filosofa a překladatele Abrahama ben Meira de Balme (1460–1523), byla vydána roku 1523 známým nakladatelem Danielem Bombergem v Benátkách.

Kniha byla původně majetkem knihovny pražské židovské obce, což dokládá signatura knihovny a vlastnické razítko jak na titulní straně, tak na předšádce tisku.

Ze'ev Ben-Chaim, další vlastník knihy (jehož ex libris a podpis jsou na předšádce tisku), emigroval v roce 1933 do Palestiny. V Izraeli prožil úspěšnou akademickou kariéru coby profesor jeruzalémské Hebrejské univerzity a prezident Akademie hebrejského jazyka.

Není známo, zda prof. Ben-Chaim přivezl vzácný tisk s sebou do Palestiny již roku 1933, nebo jej zakoupil později.

Po smrti prof. Ben-Chaima roku 2013 knihu zakoupil mladší izraelský badatel, jenž si přeje zůstat v anonymitě. Ten následně knihu nabídl k prodeji přes aukční síň Kestenbaum & Company.

Kniha byla zařazena do aukčního programu na 16. březen 2017. Židovské muzeum v Praze zachytilo informaci o chystané aukci, knihu identifikovalo jako majetek předválečné pražské židovské komunity, jenž po událostech druhé světové války spravuje, a požádalo aukční síň, aby knihu stáhla z aukce. Poté byla s jejím současným izraelským vlastníkem dojednána restituce tisku.

Téměř 500 let staré vzácné první vydání knihy se tak vrátilo do České republiky 16. ledna 2018, kdy ji řediteli Židovského muzea v Praze Leu Pavlátovi předal Daniel E. Kestenbaum, ředitel americké aukční síně Kestenbaum & Company. Akt restituce podpořily Claims Conference a World Jewish Restitution Organization. Zástupce Claims Conference Wesley A. Fisher se předání knihy osobně zúčastnil. *žmp*

PAMĚTNÍ DESKA

Posledním místem pobytu spisovatele a novináře Karla Poláčka před transportem do Terezína byl dům v Ruské ulici 1024 v pražských Vršovicích. Žil tam u své družky Dory Vaňákové, se kterou byl v roce 1943 deportován do Terezína a o rok později do Osvětimi. Oba byli za holokaustu zavražděni. Poláčkovo poslední bydliště na svobodě připomíná od ledna pamětní deska. *pk*

OBSAH

Sidra na tento měsíc 4–5
Rozhovor s Tomášem Sternem 6–7, 15
Kéž je konec zlobě svévolníků
pomník Židům ze Suchdola n. L. 8–9
Život pod drobnohledem 10
Nabídka k sňatku – úryvek z Kafkovy biografie od Reiner Stacha 11–13
Proti konformismu – rozhovor s Alexandrou Laignel-Lavastinovou 14–15
Elena Lappin:
V které řeči se mi zdají sny 16–17,
Gallimard nevydá Celinovy pamflety 18
Na paměť Noriho Harela 19
Dershowitz versus West 20
Izrael: Slabé „dny hněvu“ 21
Výběr z českých médií 22
Kalendárium 23
Zprávy, kultura, inzerce 24–27
Zprávy ze světa 28

„Wintonovo dítě, vycvičený bojový pilot, kandidát na prvního čsl. velvyslance v Izraeli po pádu komunismu, doyen čsl. komunity v Izraeli, zručný zlatník, architekt letišť po celém světě, a především velkej bourák. Kéž jeho jméno není zapomenuto,“ zněla jedna z prvních reakcí na smrt Huga Maroma, již na Facebook vepsal reportér ČT Jakub Szántó. Tato věčná a nesentimentální charakteristika by se asi líbila i H. Maromovi, který ještě ve vysokém věku chodil pravidelně plavat a zabýval se plány vybudovat letiště na mořské hladině. Narodil se 9. října 1928 v Brně a zemřel 7. ledna 2018 v Tel Avivu.

DĚTSTVÍ

Patřil asi k nejznámějším krajanům v Izraeli, byl dobrý organizátor a dovedl poutavě vyprávět s onou nezaměnitelnou předválečnou židovskou dikcí, obohacenou o brněnský a hebrejský přízvuk, se smyslem pro detail a pro gradaci. A měl o čem vyprávět. V popředí jeho vzpomínek však nebyly ani tak profesionální a vojenské úspěchy, jimiž se mohl holedbat, ale lidské osudy. Počínaje vzpomínkami na své nejbližší, rodiče a sourozence, ty, kdo mu v dětství umožnili odjet z Československa, ale i ty, kdo pomáhali jeho zachráncům. Z domova byl veden k přirozené toleranci, od tatínka z rodiny brněnských zlatníků Meislů, i od energické maminky, sportovkyně a ženy, které stačilo, aby si přečetla *Mein Kampf*, a o povaze nacistické ideologie a jejích plánech s Židy neměla žádné iluze. V rozhovoru pro *Lidové noviny* se rozhovořil o nevlastním bratrovi Petrovi, kterého rodiče adoptovali, protože nemohli zapomenout na synka, který jim zemřel ještě před Hugovým narozením. Protože v židovském sirotčinci „volného“ chlapce v žádaném věku nenašli, vzali si křesťanského sirotka, kterého pak vychovávali s úctou k jeho víře (a od něj zase žádali toleranci k židovství). „Rodiče prostě mezi námi nedělali rozdíly, ani kvůli tomu, že je ‚cizí‘, ani že má jinou víru,“ vzpomínal. „Naši mu hned na začátku řekli: ‚Petře, my jsme Židé, máme své rituály, ale respektujeme, že ty máš jinou víru. Když budeš

chtít, můžeš jít kluky doprovodit k synagoze, nebo naopak oni půjdou s tebou v neděli a počkají na tebe před kostelem.““ Vzpomínal i na to, jak od nich Petr musel po 15. březnu 1939 odejít, protože bylo nepřipustné, aby židovská rodina vychovávala křesťanské dítě. Už se s ním nikdy nesešel.

V IZRAELI

Maromovy další osudy asi nejsou čtenářům *Rch* cizí: s mladším bratrem Rudolfem se dostal do Anglie kindertransportem, pobývali v různých

oženit, svou celoživotní lásku Martu poznal v armádě (sloužila také v Olomouci, jako řidička vojenských aut). Ještě se stihl zapojit do války za nezávislost. Po úspěšné vojenské kariéře letce, pilotního instruktora a zkušebního pilota založil vlastní firmu na projektování a stavbu letišť. To vše již pod novým jménem Marom, jež v hebrejštině znamená „výšiny“. (O svých zkušenostech z pilotního výcviku v Olomouci a z bojů na obranu Izraele vypráví Hugo Marom spolu s dalšími piloty v dokumentu *Česká křídla nad Sionem*, jež lze zhlédnout na YouTube.) Do rodné země se podíval až po pádu komunismu, jezdil sem pak často, navštívil „svou“ leteckou základnu, setkával se s lidmi.

Roku 2011 získal vyznamenání *Gratias agit* za šíření dobrého jména České republiky v zahraničí.

Byl to právě Hugo Marom, kdo se ujal organizace toho, aby se Nicholas Winton v Izraeli setkal se svými „dětmi“ a získal i ocenění *Spravedlivý mezi národy* (což se nakonec nepovedlo, neboť Winton na poslední chvíli zjistil, že má židovské kořeny – viz *Rch* 2/2017).

Marom organizoval i pomoc Wintonovu spolupracovníkovi B. Barazettimu, když trpěl nouzí, ale také – což se možná ví méně – se na sklonku šedesátých let zapojil do izraelské záchranné operace, při níž se leteckými konvoji dopravovaly do hladovějící Biafry během nigerijské blokády potravin a léky. Roku 2017 si splnil dávné přání – postaral se o to, aby na Hlavním nádraží v Praze vznikl památník na počest rodičů dětí, které odjížděly kindertransporty, neboť, jak řekl: „Pro mě jsou oni ti největší hrdinové.“

Všichni, kdo Huga Maroma znali, nikdy nezapomenou na jeho osobní kouzlo a vřelost: rád lidi hostil a sám jim připravoval jídlo (dle mamčiných receptů), rád rozdával vlastnoručně vyrobené šperky (těmi si zas připomínal rodovou meislowskou profesi). Spolu s ním, teď když ho naposledy odvolalo nebe, zmizelo ze světa mnoho odvahy, cti, srdečnosti a optimismu. Jeho víry, že „život bude stále lepší a lepší“.

Nechť je jeho duše zapsána do svazku živých. (am)

ODVOLALO HO NEBE

Zemřel letec a architekt Hugo Marom

rodinách. Hugo se ve 13 letech vyučil ševcem a v 16 se stal kadetem ve vojenské letecké jednotce při exilové státní škole ve Walesu. Když skončila válka, vrátili se domů – aby zjistili, že rodiče stejně jako drtivá většina příbuzných už nežijí. Oporu našli u rodinných přátel, Sekalů. Cítujme ze vzpomínek: „Naše rodiny se přátelily několik generací... Tu noc, kdy naši odešli do transportu, přijel Tonda Sekal k nám do bytu a odvezl všechny cennosti na Mokrou Horu, kde jsme měli společný letní byt. Ta velká vila s krásnou zahradou je tam dodnes. Tonda vykopal ohromnou jámu, vybetonoval ji a dal tam všechny naše věci. Včetně nábytku, který koupil tatínek mamince jako svatební dar. Celou jámu pak zasypal a nechal jen malou škvíru, kam házel dopisy, které chodily od nás.“ H. Meisl studoval Vysoké učení technické, na podzim roku 1948 se přihlásil do Velké Střelné u Olomouce do výcviku pilotů určených na pomoc bojujícímu židovskému státu, na jaře 1949 odjel do Izraele. Mezitím se stačil

PARŠAT JITRO

Midraš Tanchuma uvádí, že Mošeho tchán měl sedm jmen: *Jitro, Jeter, Chovav, Reuel, Chever, Putiel a Keini*. Je to dáno především tím, že všechna tato jména nějak souvisí s Mošeho tcháňem a názory moudrých se – pokud jde o jeho jméno – rozcházejí. Ve 2M 2,16 se vypráví, že když Moše uprchl z Egypta do Midjanu, přijal nabídku *midjánského kněze Reuela*, aby se u něj usadil, a on mu dal za ženu Ciporu, jednu ze svých sedmi dcer. Ještě v té paraše však Mošeho tchán vystupuje pod jménem Jitro nebo Jeter. Moše je pastýřem jeho bravu, přivádí jej k Boží hoře Chorevu, kde se mu zjeví Hospodin a pověří jej záchranou lidu Izraele z egyptského otroctví. Po svém návratu z Chorevu si od něj Moše vyžádá svolení a s manželkou a dvěma syny odchází do Egypta, aby splnil svůj úkol. Vypravěč se k Jitrovi opět vrací až ve 2M 18, když Moše splnil v Egyptě svůj úkol a přivedl Boží lid k Boží hoře. Jitro přichází za svým zetěm do pouště, aby vyznal svou víru v Boha Izraele a poskytl Mošemu praktické rady v organizaci a vedení jeho lidu. Z textu 4M 10,29 se však zdá vyplývat, že *midjánský Reuel* měl syna Chovava, poněvadž je tam řečeno, že Moše přemlouval *Chovava, syna midjánského Reuela, Mošeho tchána*, aby doprovázel Izrael na cestě pouští, ve které se dobře vyzná, a až společně dobudou Zaslíbenou zemi, připadne mu v ní podíl. Ačkoli z toho není zřejmé, zda byl Mošeho tchán Reuel nebo Chovav, čtenář se spíše bude klonit k tomu, že jím byl Reuel. Jenomže z knihy Soudců 4,11 a dále vyplývá, že toto je čtení nesprávné.

V souvislosti s válkou Izraele s králem Chacoru mluví kniha Soudců o *Kenitovi Cheverovi, jenž se oddělil od Kaina ze synů Chovava, Mošeho tchána*. Moše se tedy v poušti obracel o pomoc ke svému tcháňu Chovavovi, synovi Reuela, a Chovav je tožný s Jitrem, jak ostatně soudí na rozdíl od Midraše Tanchuma jiné prameny. Je-li tomu tak a Cipora a její sestry byly vnučkami Reuela, nezbyvá než jejich označení jako jeho dcer v parašat Šemot chápat šířeji. Ani v Tóře není totiž neobvyklé, že když je řeč o synech nebo dcerách, může jít o širší mužské nebo ženské potomstvo a podobně je tomu s otci. Jaakov, jehož otcem byl Jicchak, označuje za svého otce i svého děda Avrahama. Z toho plyne, že když se Moše po svém útěku z Egypta dostal do pouště Sinaj, přijal ho jako žijící hlava rodiny *midjánský kněz Reuel*, a když se rozhodl u něj zůstat, dal mu za ženu dceru svého syna

KOMENTÁŘ K TÓŘE PRO TENTO MĚSÍC

Kresba: Marc Chagall.

Chovava, tj. Jitra. Proto není v textech nikdy uváděn jako Mošeho tchán. Tím lze vysvětlit, proč je Jitro jako Mošeho tchán zmíněn až v souvislosti se svým bravem, který jeho zeť přivedl k Boží hoře. Mezi Mošeho příchodem do Midjanu a touto převratnou událostí uplynula řada let, a když se Moše vypravil s tchánovým stádem za poušť k Boží hoře, byl hlavou rodiny již Jitro, protože Reuel zemřel. Ale nejen to, dokud Reuel žil, Moše jako by jeho brav nepásl, tím méně, že by Reuelovy ovce přivedl k Boží hoře. Brav jeho tchána Jitra, který pásl, byl však přítomen zásadnímu obratu nejen v jeho životě, ale v lidských dějinách. Jitro měl na něm svůj podíl a jeho pozdější souhlas s tím, že se Moše vrátí do Egypta, aby splnil svůj úkol, a skutečnost, že se později, když lid Izraele z Egypta vyvedl, u Boží hory k němu připojil, svědčí o tom, že „brav“, který svému zeti svěřil, můžeme také obrazně chápat jako moudré myšlenky, které Mošemu předal. O tom vypovídají i jeho dvě jména, Jitro a Chovav. Jako Jeter (přebytek) či Jitro

(jeho přebytek) je nazýván, když jen oplýval moudrostí. Když se ale rozhodl spojit s Hospodinem a jeho lidem z lásky, byl Chovav, milující.

Na důležitosti potom nabývá i údaj, že se *Kenita Chever oddělil od Kaina ze synů Mošeho tchána Chovava*. Vysvětluje důvod, proč byl Moše, uprchlík z Egypta, tak vlivně přijat Reuelem. Text se zmiňuje jen o Jitrových dcerách, nikoli o jeho synech, protože byli podle knihy Soudců v bližší nespécifikovaném spojení s Kainem, prvorozeným synem prvních lidí. Zatímco Tóra při výčtu potomků třetího Adamova syna Šeta nikdy neopomine dodat, že jmenovaný zemřel, u Kainova potomstva tento dosti podstatný údaj chybí, jako by Kainovy děti nikdy nezemřely. Talmud proto přikládá Kainovi a jeho potomstvu, jež Tóra líčí jako zakladatele civilizace, charakter neviditelných bytostí. Na rozdíl od Šeta, o němž je řečeno, že byl nositelem Božího obrazu, Kain svou lidskou tvář k Božímu obrazu ztratil, protože *naflu panav*, spadly jeho tváře. Jeho syny byli neviditelní *benej Elohim*, andělé, kteří s lidskými dcerami přivedli na svět *nefilim*, obry, kteří se tehdy, *ale i potom*, jak je řečeno, proslavili jako *muži slavného jména*. Když prorok Bileám bědoval nad budoucí zkázou civilizace, s jejímiž hodnotami se ztotožňoval, oplakával i zánik Kaina: *A spatřiv Keiniho, pronesl své příslovi a děl: „Zvolil jsi s mocnými (čti s anděly) své sídlo a na skále své hnízdo umístil. Přesto na Kaina čas zkázy přijde, Ašúr tě do zajetí odvede!“* (4M 24,21–22)

Má na mysli kmen Keini, jenž odvozoval své jméno od Kaina a již v době Avrahama patřil k deseti kmenům země Kenán. Na rozdíl od jiných kmenů však byl v pozdějších válkách Izraele se sedmi národy a Amalekem Izraelity tolerován. Kenita Chever, jenž pocházel ze synů Chovava/Jitro, se dokonce od duchovního vlivu Kaina oddělil a jeho kmen si našel místo po boku Izraele podobně jako Chovav – Jitro. Na mapě současného Blízkého východu jej dodnes nalezneme v bezprostřední blízkosti Izraele jako kmen Drúzů v Libanonu a Izraeli. Hlásí se k Jitrovi, Mošeho tcháňu, jako ke svému prorokovi a zakladateli víry, založené na Pěti knihách Mojžíšových, a v Izraeli samém slouží na rozdíl od palestýnských Arabů v izraelské armádě. Můžeme to pokládat za důkaz, že dějiny Tóry zdaleka neskončily kdysi ve starověku, a že prorocké charakteristiky biblických národů jsou dodnes živější, než si vůbec dovedeme představit.

EFRAIM K. SIDON

TU BIŠVAT

Před několika dny oslavili Židé po celém světě další nový rok, Chamiša asar bišvat, patnáctý švat, známý jako Tu bišvat. Zatímco hlavní Nový rok, podzimní svátek Roš hašana, si všichni pamatujeme, Tu bišvat spíš opomíjíme, ačkoli je pro naše každodenní životy tolik významný. Ve své nezměrné moudrosti stvořil Hospodin svět, který se každý den sám obnovuje.

V moderním světě se přírodě, zdroji života, jež nám dal Hašem, vzdalujeme. Stačí však jen pozorně sledovat strom a jeho proměny během roku, a jsme svědky Božeho díla, jímž se můžeme inspirovat.

Patnáctý den v měsíci švat je dnem, od kterého se počítá zemědělský cyklus, neboť tehdy se v zemi izraelské probouzí v ovocných stromech míza. V díle *Gur arje* přirovnává pražský Maharal lidi ke stromům: „Nebot' člověk je jako strom v poli, jeho větve sahají do nebes, je vrostlý na jedno místo, z něhož jím všechny větry nepohnou.“ To mi připomnělo, co se mi nedávno přihodilo:

Se skupinou izraelských turistů jsem navštívil jeden starý šul v Maďarsku. Poslouchali jsme průvodce, když tu se nahoře v patře ozval výkřik. Vyběhli jsme tam a našli jednoho z členů naší skupiny, jak ohromeně sedí vedle krabice se starými knihami. Řekl nám, že se šel porozhlédnout, jak vypadá synagoga nahoře, a uviděl krabici, obsahující modlitební knihy pro tři poutní svátky, machzorim lešaloš regalim. Poprvé v životě takovým machzorem začal listovat. Přitom mu padl do oka podpis: byl to podpis jeho vlastního děda, zavražděného za holokaustu! Na stránce, kde začíná modlitba halel, našel snítku myrty. Uprostřed byla ještě zelená. Tou myrtou si stránku před desítkami let pravděpodobně založil jeho dědeček.

Ten muž mi řekl, že prožil celý život bez jakéhokoli vztahu k židovskému náboženství. Ale uvědomil si, že machzor s myrtou pro něj tady připravil jeho děd, a to v něm probudilo boží jiskru.

Mnozí z nás byli nebo stále jsou v podobné situaci. Naše rodiny se během času a kvůli okolnostem odvrátily od základního zdroje života. Jiskra Boží v nás ale přetrvává, jsme jako stromy spící v zimě, které čekají, až do nich znovu od kořenů pronikne míza, až znovu rozkvetou a ponесou plody. Tenhle záblesk naděje, že po předlouhé zimě znovu navážeme na jiskru, která v nás dřímá, tvoří poselství svátku Tu bišvat.

BRYAN WOOD,
kantor Staronové synagogy

BOHOSLUŽBY

v pražských synagogách – únor 2018 – švat/adar 5778

Staronová synagoga

2. 2.	pátek	večerní bohoslužba	16.39 hodin
3. 2.	sobota	JITRO 2M 18,1–20,23 hf: Iz 6,1–7,6; 9,5–6 mincha konec šabatu	16.20 hodin 17.50 hodin
9. 2.	pátek	večerní bohoslužba	16.51 hodin
10. 2.	sobota	ŠABAT ŠKALIM MIŠPATIM 2M 21,1–24,18 mf: 2M 30,11–16; hf: 2Kr 12,1–17 mincha konec šabatu	16.30 hodin 18.01 hodin
15. 2.	čtvrtek	1. den Roš chodeš adar	
16. 2.	pátek	2. den Roš chodeš adar večerní bohoslužba	17.03 hodin
17. 2.	sobota	ŠABAT HAFSAKA RIŠONA TRUMA 2M 25,1–27,19 hf: 1Kr 5,26–6,13 mincha konec šabatu	16.40 hodin 18.12 hodin
22. 2.	čtvrtek	den narození a úmrtí Moše rabenu	
23. 2.	pátek	večerní bohoslužba	17.15 hodin
24. 2.	sobota	ŠABAT ZACHOR TECAVE 2M 27,20–30,10 mf: 5M 25,17–19; hf: 1S 15,2–34 mincha konec šabatu	16.55 hodin 18.24 hodin
28. 2.	středa	půst Esterin předvečer Purim	5.12–18.14 hodin
1. 3.	čtvrtek	PURIM	
2. 3.	pátek	ŠUŠAN PURIM večerní bohoslužba	17.27 hodin
3. 3.	sobota	ŠABAT HAFSAKA ŠENIJA KI TISA 2M 30,11–34,35 hf: 1Kr 18,1–39 mincha konec šabatu	17.05 hodin 18.35 hodin

*V sobotu a svátcích šachrit (ranní modlitba) od 9 hodin.
Každý všední den maariv (večerní modlitba) od 19.30 hodin.*

Vysoká synagoga

*Ve všední dny šachrit (ranní modlitba) v 8.30 hodin,
mincha (odpolední modlitba) ve 14.00 hodin.*

Jeruzalémská synagoga

*Bohoslužby se konají každou sobotu od 8.50 hodin.
Večerní bohoslužby se zde konají 2. 2. v 16.39 a 16. 2. v 17.03 hodin.
Vyjma uvedených se zde večerní bohoslužby nekonají.*

Bejt Simcha

*Rodinná bohoslužba: Kabalat šabat pro děti i dospělé se koná v pátek 23. 2. v 18.30 hodin. Zkrácená bohoslužba s následným programem a pohoštěním.
Ve středu 28. 2. v 18.00 hodin se koná purimová oslava a kantilace megilat Ester.
Kabalat šabat každý pátek od 18.30 hodin.*

VRÁTIT OBCI JIDIŠKAJT

Rozhovor s predsedom bratislavskej obce Tomášem Sternem

MUDr. TOMÁŠ STERN (nar. roku 1972 v Bratislavě) vystudoval medicínu na LF UK v Bratislavě. Od roku 1993 se angažoval ve Slovenské unii židovské mládeže (stal se predsedom), v letech 1997–1998 byl členem prezidia Evropské unie židovských studentů a šéfredaktorem časopisu Chochmes, v letech 1998–2013 členem představenstva Židovské náboženské obce v Bratislavě. Roku 2003 založil neziskovou organizaci Jewrope (zabývající se rekonstrukcí židovských památek na Slovensku), od roku 2005 je spolumasitelem a generálním ředitelem společnosti Interklinik. V letech 2010–2011 byl predsedom revizní komise ÚZ ŽNO a v letech 2013–2017 predsedom téže komise v bratislavskej obci. Loni se stal predsedom bratislavskej kehily a při této příležitosti jsme ho požádali o rozhovor.

hej strane chceme ale vrátiť obci to, čo si myslíme, že jej aktuálne chýba – jej „jidiškajt“. Práve tento židovský charakter by sme radi počas nášho mandátu mali ambíciu posilniť. To sa bude diať výhradne pri plnom rešpektovaní status quo, ktorý je dôsledkom hrôz holokaustu, ako aj vývoja za komunizmu a rokov

Tomáš Stern. Foto archiv.

Koncem června se v ŽNO Bratislava konaly volby. Jejich výsledkem je výrazná obměna jedenáctičlenného představenstva obce. Znamená to zásadní změnu v řízení obce?

Je treba zdôrazniť, že sa minuloročných volieb zúčastnilo viac ako 40 % z celkového počtu oprávnených voličov bratislavskej obce. Je to za posledné obdobie bezprecedentne vysoká účasť, ktorá je jednoznačným dôsledkom vývoja posledných rokov. Naši členovia sa po počiatočnej eufórii po páde komunizmu konečne opäť začali aktívnejšie zaujímať o agendu svojej komunity. Výsledky volieb dávajú zvoleným členom nového predstavenstva a exekutívy silný mandát, ale aj zodpovednosť za ďalšie smerovanie obce.

Nová exekutíva ma záujem nadviazať na všetky pozitívne nastavené trendy a projekty predošlých rokov. Okrem iného sa určite budeme usilovať zaviesť nové akcenty pre ďalšie smerovanie našej obce, podľa možnosti spájať generácie a aktivity jednotlivých smerov judaizmu. Nutná bude aj ďalšia profesionalizácia interných administratívnych procesov a to pri maximálnej transparentnosti nášho konania. V tomto smere sa veľmi spolieham na veľmi kvalitný tím Revíznej komisie. Na dru-

návazujúcich po jeho páde. Hľadáme už overené modely z iných, kultúrne blízkých komunit... Je to veľká výzva a náročná úloha.

Bylo období před volbami skutečně tak konfliktní, jak píše ve své informaci (Rch 7/2017) Jaro Franek?

Nerád by som sa tu o tom viac rozširoval. Pokiaľ existuje akákoľvek zmysluplná alternatíva, nemyslím, že konštruktívnosti diskusie prospieje, keď sa o interných záležitostiach komunity a subjektívnych postrehoch jednotlivcov povedú debaty prostredníctvom médií.

Je ale žiaľ pravda, že pred voľbami narážali viaceré, vecne formulované a miestami kritické správy Revíznej komisie pod mojím vedením, na častú nevôľu zo strany vtedajších čelných predstaviteľov komunity. Niektoré, podľa môjho názoru vážne chyby pri správe nášho majetku v minulých rokoch, spôsob, akým došlo k výpadku sociálnej a zdravotnej podpory z prostriedkov Claims Conference a bezprostredne nadväzujúca skoro ročná nečinnosť, pripustenie apatie mládeže, tzv. sárvašovskej, resp. unijnej generácie, neriešenie otázok bezpečnosti, suplovanie prirodzených aktivít a progra-

mov ŽNO administratívou ÚZ ŽNO, nevyváženosť pri podpore rôznych skupín členov ŽNO, nepochopiteľná – až hraničná ignorácia škôlky pani rabinky Myers, jedinej certifikovanej židovskej vzdelávacej inštitúcie na Slovensku a mnohé iné, to boli témy, na ktoré sme opakovane poukazovali. Súčasne mi ale samozrejme nedá opätovne nezdôrazniť, že predošlé vedenie urobilo aj veľký objem korektnej a prospešnej práce. Neochota, predsudky, alebo niekedy možno aj neschopnosť vecne a otvorene o problémoch debatovať, bola po-dľa všetkého spúšťačom toho, čo Jaro Franek pomenoval ako „konfliktné obdobie“.

Nová exekutíva pod mojím vedením ale nechce a nebude prispievať k polarizácii našej komunity. Mojou osobnou snahou a som presvedčený, že hovorím za celé vedenie obce, je nájst' cesty ako spájať našich členov. Naša doterajšia činnosť je toho dôkazom.

Po volbách jste uvedl, že jedním z hlavních cílů nového vedení je získat pro činnost a členství v ŽO mladší generace bratislavských Židů. Jak uvádí J. F., právě mladí kandidáti ale ve volbách příliš neuspěli. Nepředstavuje to tedy určitý problém?

Opäť trochu štatistiky. Generácia ľudí starších ako 70 rokov, tvorí vyše 33 % členskej základne našej obce. Je preto úplne prirodzené, že si zástupcovia tejto vekovej kategórie zvolili v 11člennom predstavenstve svojich zástupcov, ktorí dôverne chápu problémy a potreby tejto generácie a budú sa ich snažiť aj v tomto zastupiteľskom orgáne riešiť a hájiť.

Pre úplnosť informácie treba podotknúť, že novozvolené predstavenstvo obce patrí v kontexte posledných 30 rokov k tým bez pochybnosti „vekovo najmladším“. Sedem, čiže väčšina z 13 členov predstavenstva (keď rátam aj členov revíznej komisie) sú ľudia vo veku okolo 40 rokov, pričom novozvolený predseda obce je určite najmladším za posledných 100 rokov. Tvrdeniu pána Franeka preto nie úplne rozumiem a je škoda, že si niektoré skutočnosti vopred neoveril.

V každom prípade však trvám na mojom vyjadrení, že jedným z kľúčo-

vých cieľov novej exekutívy je a bude mobilizácia strednej a mladej generácie. Táto aktivita je okrem iného logickou garanciou kontinuity židovského života v budúcnosti.

Vzťahy medzi predstaviteľmi ŽNO Bratislava a ÚZ ŽNO nejsou, jak známo, už delší dobu nejlepší. Je tady naděje na změnu k lepšímu?

Nemôžem a ani nechcem komentovať tieto vzťahy z minulých rokov, keďže som v tom čase nebol členom exekutívy a tým ani na kreovanie tohto stavu som nemal bezprostredný vplyv.

Čo sa týka aktuálnej situácie, musím žiaľ povedať, že tieto vzťahy mnoho krát postradajú profesionálnosť a to aj v tak elementárnej veci, akou je štandardnosť komunikácie. Medzi tak previazanými organizáciami, akými sú tie naše, je proste nemysliteľné, že na doručení, písomný dopyt, po návazných, opakovaných urgenciách nedostanete odpoveď, prípadne nedostanete odpoveď vôbec. Problémom je aj neschopnosť určitých ľudí sa povzniesť nad osobné animozity. Dôsledkom je sporadické zatlačanie práce v prospech našich komunít a ich členov do úzadia.

Udalosť, ktorá ale podľa môjho názoru fatálne poznačila naše vzťahy, bola aj vašim čitateľom známa kauza okolo pozastavenia vyplácania príspevkov vlády SRN prežívšim holokaust. Nemecká vláda poskytovala, tak ako tomu je aj v iných európskych krajinách podporu prostredníctvom Claims Conference, ktorá uzatvorila s ÚZ ŽNO, ako lokálnou agentúrou dohodu o distribúcii uvedeníh kompenzačných platieb. Spôsob, ako k pozastaveniu týchto platieb pred vyše rokom došlo, ale predovšetkým neschopnosť kľúčových aktérov riešiť takto vzniknutú situáciu, zašla až tak ďaleko, že v týchto dňoch bola do kancelárie ÚZ ŽNO doručená výzva organizácie The Hidden Child, ktorá v mene 158 svojich členov vyzýva predsedu ÚZ ŽNO aby rezignoval na svoju funkciu. Je to prejav naštrbených vzťahov a dôvery primárne nie medzi našimi organizáciami, ako skôr dôsledok straty dôvery zo strany veľkej časti členskej základne našej obce.

Napriek zjavne komplikovanému stavu vidím ale možnosť na zlepšenie. Táto pramení vo vzájomnej úcte a reš-

pektovaní rôznorodosti názorov, ako aj mnohých, individuálnych potrieb jednotlivých obcí. V prípade tej bratislavskej, vzhľadom na jej demografický potenciál a fazetovosť smerov, to platí obzvlášť. Časovaná kríza sa dá ale očakávať, keď v najbližších dvoch desaťročí bude židovský život na Slovensku sústredený skoro výlučne na dve najväčšie mestá – Bratislavu a Košice. Bez nutnej reformy bude ÚZ ŽNO čeliť vážnej kríze „identity“.

Úlohou ÚZ ŽNO by malo byť v prvom rade podporovať a koordinovať a nie snažiť sa určovať smerovanie jednotlivých obcí.

V Čechách se svého času hodně diskutovalo o kritériích členství v ŽO. Jaký je váš názor?

Je to pochopiteľne otázka samotnej identity našej obce. V tejto súvislosti treba jasne zdôrazniť to, že židovská náboženská obec nie je kultúrna alebo spoločenská organizácia. Už na základe svojho názvu a registrovaného štatútu je to cirkevná inštitúcia, ktorá vytvára platformu pre náboženské, ale prirodzene aj kultúrne, spoločenské, alebo aj napríklad športové vyžitie svojich členov. Definovanie našej identity sa pritom nesmie primárne diať cez prekonané utrpenie holokaustu a už vonkoncom nie cez hľadanie nejakých umelých novotvarov, ale stávaním na nám vlastných zákonoch a tradíciách, ktoré našu identitu tvorili po celé naše dejiny. Tento základ vie mať veľmi modernú podobu bez toho, aby sme stratili zo zreteľa ten správny smer. Dôsledne diskutujeme s našimi členmi, snažíme sa pochopiť a rešpektovať ich potreby, čo je aj dôvod, prečo sa snažíme rozvíjať spoluprácu so všetkým rabinmi, všetkých smerov judaizmu, ktorí pôsobia na našej obci, resp. vyvíjajú činnosť v prospech našich členov.

Jste generálním ředitelem soukromé kliniky a úspěšným podnikatelem. V současné době (v Čechách, ale i jinde) se prosazují tendence řídit státy i organizace podobným způsobem jako firmy. Je něco takového možné a žádoucí i v případě židovské obce?

V rámci židovských organizácií pôsobím od mojich 20 rokov. Neskromne si preto myslím, že mám dostatočnú

empatiu a pochopenie pre nutné hranice medzi tým, čo je možné použiť z komerčnej sféry a čo už je ťažko na našu obec aplikovateľné. Dobrým príkladom je napríklad prevádzka našej kôšer jedálne. Dlhodobu generuje prevádzkovú stratu. Jednou z príčin tohto stavu sú vysoko dotované ceny obedov. Valorizácia cien, ktorá by bola prvoplánovo jasným krokom v komerčnom svete, tu nie je opciou. Je totiž nutné prihliadať na sociálny aspekt jedálne, aj keď nutná dotácia spomenutej straty vytvára predpoklad pre udržanie tejto služby len pre určitú časť našich členov. Určitým korekciám a zavádzaniu niektorých „biznisových pravidiel a postupov“ sa ale nedá úplne vyhnúť. V čase, keď obdobie porevolučného altruizmu a štedrých dotácií z fondov veľkých židovských organizácií, ako JDC a Sochnut, sú dávno za nami, musíme hľadať nové postupy, ako zabezpečiť ekonomickú sebestačnosť obce. Situácia, kde obec napríklad niekoľko rokov nemala riadny rozpočet, je proste nemysliteľná.

Výrazně jste se podílel na záchraně synagogy ve Stupavě a na dokumentaci židovských hřbitovů a synagog na Slovensku. Chystá bratislavská obec další památkové projekty?

Aktuálne sa snažíme byť hlavným iniciátorom revitalizácie zóny okolo Židovskej ulice. Cieľom je oživenie tejto časti Starého Mesta, ktorá bola zdevastovaná tragickou asanáciou bývalého geta v 60. rokoch minulého storočia. Súčasťou zámeru je aj potreba obnovy okolia pamätníka holokaustu na Rybnom námestí. V jeho susedstve, po vzore nápisov v Pinkasovej synagóge, by sme chceli konečne vytvoriť dôstojné miesto pre označenie mien vyše 10 000 bratislavských Židov, obetí šoa.

V štádiu finalizácie je už v minulom roku započaté reštaurovanie vzácných, empírových náhrobkov, členov patriციjských rodín Bettelheim a Pappenheim na ortodoxnom cintoríne. Obec spolufinancuje aj projekt výstavby lapidaria z náhrobkov zaniknutého, neskorobarokového cintorína v Rusovciach. Čaká nás aj dokončenie nádvoria sídla obce a obnovy dvora a fasády synagógy na Heydukovej ulici.

(pokračování na str. 15)

KÉŽ JE KONEC ZLOBĚ SVÉVOLNÍKŮ

Mimořádný pomník památce Židů v Suchdole nad Lužnicí

V srpnu roku 1993 se v Suchdolském zpravodaji, bulletinu vydávaném Obecním úřadem v jihočeském Suchdole nad Lužnicí, objevil v rubrice „O čem se v obci hovoří“ následující článek: „Stále častěji se v poslední době setkáváme s otázkou, proč na pamětních deskách obětí nacismu chybějí jména umučených suchdolských Židů. Odpověď neznáme, ale pátráme po ní. V suchdolské kronice jsou dva zápisy, které zaznamenaly skutečnosti, a my

Žalm 7, verš 10: „Kéž je konec zlobě...“

z nich vybíráme tyto dva údaje: „V Suchdole byly tehdy (v roce 1942) tři židovské rodiny a jedna vdova Židovka. První byla rodina Oskara Steina, obchodníka, dobrého a svobodomyšlného člověka, věrného Čecha, který měl zájem o veřejný život a sport, byl členem snad všech spolků v Suchdole atd. Měl dobrou manželku a vzorně vychované dvě děti. Starší dcera Anna navštěvovala šestou třídu gymnázia v Třeboni a hoch Jiří právě opustil školu.

Druhá rodina, Dubských v č. p. 10, to byla matka Regina Dubská s velmi slušnou dcerou Hermínou, jež vyučovala na klavír a francouzštině.

Třetí rodina Jar. Weinberka, obchodníka, byla čtyřčlenná. Byly tu dvě odrostlé děti, syn Ervín a dcera Vilma. Konečně byla zde ještě vdova po důstojníku československé armády Zlámalovi – Marie.

Krátce před transportem zemřeli ještě doma manželé Hübschovi, obchodníci. Všichni výše uvedení byli odvezeni v dubnu 1942 a zahynuli v nacistických koncentračních táborech někde u Varšavy.

„Kromě těchto starousedlíků byli ještě v Suchdole sebráni Židé, kteří sem přišli ze zabíraného blízkého po-

hraničí v roce 1938: Gertruda Adlerová, Artur Bix a jeho manželka Cecilie, Marie Machová, Otilie Robitschková, Leo Schwarz a jeho manželka Hedvika, Filip Hübsch s manželkou Hermínou a syny Robertem a Arnoštem a dcerou Elsou Maxovou, Adolf Zucker se dvěma členy rodiny a Karel Freund.“

Ti, kteří výše uvedenou otázku předkládají, jsou většinou toho názoru, aby dnešní obecní zastupitelstvo projednalo celou záležitost a zaujalo k ní stanovisko.“

Autor uvedeného článku z roku 1993 pan Alexander Korb (1918–2014) vzpomíná na svůj příjezd do Suchdola nad Lužnicí, kam tenkrát nastupoval do nového zaměstnání v místní Kampeličce:

„Při příjezdu vlakem z Třeboně do Suchdola v pondělí 5. ledna 1942 jsem jako první uviděl osoby, co odmetaly sníh na zastávce. Když jsem přišel blíž, viděl jsem, že mají na kabátech přišitou žlutou hvězdu.“

Jména třiceti Židů, odvezených ze Suchdola a zavražděných v táborech smrti.

VZPOMÍNKA

Živých autentických vzpomínek ilustrujících příběh suchdolských mučedníků není mnoho. Ale zachovala se

vzpomínka na jednu z obětí, Aninku Steinovou, kterou zapsala její spolužačka a kamarádka. Aninka Steinová byla dcera suchdolského obchodníka, rovněž zavražděného Oskara Steina:

„Jednou na začátku války jsem přijela k Anince na návštěvu do Suchdola a našla jsem ji v hrozném pláči. ‚Podívej,‘ ukázala na svůj hubertus, na šicí potřeby a na žlutou hvězdu s nápisem ‚Jude‘. Pomohla jsem jí šít, těch cípů bylo tolik a dalo velkou práci připevnit ji na ten kabát. Ani na to, chudinka, pro slzy neviděla. Když to bylo hotové, požádala mě o službu: ‚Pojď, půjdeme ven, teď si musím zkusit, jaké to bude takhle chodit po ulici.‘ Najednou znejistěla: ‚Půjdeš se mnou?‘ A tak jsme vyšly. Zavěsila se do mě a tím se ta hvězda trochu schovala. Prošly jsme Suchdol až k nádraží a zase se vracely zpátky. Tenkrát řekla stísněným hlasem: ‚A teď půjdu sama, nezavěšuj se do mě, musím si přece zvykat. Snad to půjde.‘ Tohle malé utrpení její duše mi nikdy nevytvoří z paměti a bolí mě na něm nejvíce to, že bylo opravdu nepatrné proti tomu, co musela zažít pak.“

OSUD

Kromě těchto autentických svědectví toho o suchdolských Židech mnoho nevíme. Nikdy jich tu nežilo mnoho – údaje ze sčítání lidu uvádějí v roce 1880 15 Židů (1,04 procenta), v roce 1890 21 Židů (1,44 procenta) a v roce 1900 32 Židů (1,88 procenta), tedy o dva více, než kolik jich bylo v roce 1942 odvečeno. Matrikou a zřejmě i židovskou obcí spadli pod necelých třicet kilometrů vzdálenou Stráž nad Nežárkou a na přechodnou dobu v Lužnici fungovala i modlitebna neboli bethaus, kde se podle záznamů v matrice narozených ve

Stráži konaly obřizky a děvčátka do stávala jména. Jako místní kantor (*vorbeter*) je v jednom případě uveden Samuel Dubsky.

Žili tu tak, jako mnoho jiných Židů na jihočeském venkově, většinou v dobré shodě s křesťanskými sousedy, se kterými měli podobné radosti i starosti až do doby, kdy německá vojska obsadila to, co po Mnichově zbylo z Československa, a Židé se přechodně stali občany druhého řádu, aby pak ztratili všechna práva, včetně práva na život. Suchdolští Židé byli odvezeni do Terezína transportem Akb, vypraveným z Českých Budějovic 18. 4. 1942, a většina z nich pak následujícím transportem An 25. 4. do Varšavy, kde jejich stopa mizí.

LIDÉ DOBRÉ VŮLE

Myšlenka připomenout osud povražděných suchdolských Židů, formulovaná v článku pana Kroba v roce 1993, čekala na své naplnění celých dvacet čtyři let. Nikdy úplně nezapadla, ale konkrétních obrysů začala nabývat až v posledních několika letech. A jako skoro vždy i tady se potvrdilo, že k uskutečnění konkrétního cíle je třeba konkrétní iniciativa konkrétních lidí. A také a zejména konkrétní práce.

Archivářka Marie Kalátová sestavila v roce 2012 první seznam obětí a postupně ho dalším výzkumem doplňovala.

Sochař Jan Roith, který se svou manželkou Zuzanou v Suchdole už řadu let žije, vytvořil v letech 2016–2017 návrh pomníku, který by v případě realizace skutečnost, že tady řadu let žili židovští

spoluobčané, i jejich tragický osud důstojně připomínal. Paní Zuzana Roithová, známá z veřejného života po roce 1989 svou pracovitostí a kompe-

tentností, se začala angažovat organizačně, našla pochopení u starosty a dalších představitelů města, a tak se záměr a návrh postupně začaly blížit uskutečnění.

Sochař Jan Roith při dozoru nad osazováním pomníku.

Jako vždy se jednalo také o peníze. Tady je třeba připomenout, že vzhledem k velikosti a náročnosti sochařského díla se příznivý rozpočet 450 000 Kč podařilo dosáhnout zejména díky tomu, že J. Roith návrh městu věnoval, včetně autorské práce a dohledu nad realizací, bez nároku na honorář.

Prostřednictvím Nadačního fondu na realizaci pomníku obětem holocaustu ze Suchdolska, založeného Městem Suchdol nad Lužnicí 1. srpna 2017, se v krátké době podařilo díky sponzorským darům a příspěvku města shromáždit takovou část rozpočtované sumy, takže bylo možné ještě na

podzim přistoupit k vlastní realizaci. Vedle větších přispěvatelů se našlo i hodně místních občanů, kteří přiměřeně svým možnostem přispívali drobnějšími částkami. Ty, vedle své nomi-

Suchdolský pomník zavražděným židovským spoluobčanům, vytvořený sochařem Janem Roithem.

nální hodnoty, vyjadřovaly ještě něco velmi cenného – lidskou účast s osudem umučených židovských spoluobčanů.

POMNÍK

A tak byl 17. prosince loňského roku v městském parku při náměstí Svobody v Suchdole nad Lužnicí slavnostně odhalen památník zavražděných židovských občanů. Je komponován ze dvou vzájemně propojených žulových částí celkové výšky asi 280 cm. Kompozice veřejí a dveří představuje stylizovanou

Usazování žulového bloku se jmény obětí.

elementární část lidského obydlí: doširoka rozevřené domovní dveře. Ty symbolizují klíčový životní okamžik pronásledovaných a ponižovaných lidí – opouštění domova – posledního bezpečného útočiště. Po překročení prahu a projití veřejemi následovala poslední cesta skrze fyzické a duševní utrpení do nenávratna smrti. Samotné hrubě opracované kamenné veřeje svým stylizovaným tvarem připomínají tav, poslední písmeno hebrejské abecedy, které mimo jiné v židovské tradici znamená právě nenávratný konec všeho. Na druhé části, na desce dveří, jsou uvedena jména s daty narození. Jmenný seznam uvádí text: „Na paměť našich židovských spoluobčanů zavražděných nacisty za druhé světové války“ a je doplněn dedikací města Suchdol nad Lužnicí. Na rubu desky dveří je vytesán v hebrejštině 10 verš 7. žalmu: „Kéž je konec zlobě svěvolníků. Dej, ať spravedlivý stojí pevně, Bože spravedlivý, jenž zkoumáš srdce a ledví.“

S použitím materiálů a fotografií NF pro realizaci pomníku JIŘÍ DANIČEK

ŽIVOT POD DROBNOHLEDEM

Franz Kafka z dílny Reinera Stacha

Po souborném vydání děl Franze Kafky v Nakladatelství Franze Kafky a řadě dílčích publikací věnovaných nejslavnějšímu pražskému rodákovi z produkce téhož a dalších nakladatelství mají teď čeští čtenáři k dispozici i první dva díly dosud neobsáhlejší biografie FK. Ujal se jí německý autor Reiner Stach (1951), jenž se dílu a životu Franze Kafky věnuje v podstatě celou profesionální dráhu. Po studiu filosofie, literární vědy a matematiky působil jako lektor a vydavatel naučných publikací (mj. zpracoval dějiny nakladatelství Samuel Fischer Verlag). V roce 1987 vyšla jeho monografie *Kafkas erotischer Mythos* (Kafkův erotický mýtus), již psal jako dizertaci; v roce 1999 připravil Stach výstavu *Kafkova snoubenka* (Frankfurt, Vídeň, Praha), kde představil pozůstalost Felice Bauerové, kterou objevil v USA. Roku 2002 a 2008 vyšly první dva svazky jeho biografické trilogie: *Kafka. Léta rozhodování* (období 1910–1915) a *Kafka. Léta poznání* (období 1916–1924), třetí svazek s názvem *Kafka. Rané roky* (období od narození do roku 1910) vyšel roku 2014. V češtině vychází tato zásadní biografie tak, aby odpovídala obsahové chronologii: jako první vydalo pražské nakladatelství Argo díl *Kafka. Rané roky* a na sklonku minulého roku následoval díl *Léta rozhodování*. Obě knihy vyšly ve skvělém převodu do češtiny, s pečlivou redakcí, v zajímavé grafické úpravě a s fotografickým doprovodem; první díl argovské edice přeložil Vratislav Slezák, druhý Michael Půček. Navíc jsou, ač každá přesahuje 600 stran, díky poskytnutým dotacím cenově celkem přístupné (398 Kč). Doufáme, že v dohledné době vydá Argo i díl třetí.

BIOGRAFICKÝ ROMÁN

Reinera Stacha vedl k rozhodnutí sepsat monumentální a vyčerpávající biografii Franze Kafky jednoduchý fakt – že takový zevrubný, moderní, neakademický a přitom fundovaný životopis neexistuje a že k práci na něm mohl využít prameny, které předchozí autoři neměli k dispozici, především (alespoň částečně) materiál z pozůstalosti Maxe Broda. Lze říct, že Stach provedl detailní sociokulturní forenzní analýzu Kafkovy doby a prostředí, jeho života a díla. Kromě odborné historické a literárněvědné (ale také psychologické či lékařské) literatury, vzpomínek a děl Kaf-

kových současníků a nejrozumnějších svědectví zpracoval množství německy psaných pražských, vídeňských a berlínských dobových tiskovin, deníků, ilustrovaných časopisů i úředních materiálů. Jsou mezi nimi statistické ročenky, zprávy městského zastupitelstva, výroční zprávy škol, které Kafka navštěvoval, záznamy z policejních registrů atd. atd. Soustřeďuje se téměř výhradně na pražské německy mluvící společenství, česká (ani česká židovská) společnost ve Stachově podání jasnější kontury zatím neziskává (a pokud ano, tak spíše jako prvek pražské německé společnosti nepřátelský).

Prostřednictvím mozaiky konkrétních přehledně podaných jednotlivostí (odkaz na širší kontext nalézá čtenář často v poznámkách) pak vytvořil svůj biografický román, jehož hlavním hrdinou je Franz Kafka. Sám ke své biografii řekl: „Když popisujete komplexní situaci jako scénu románovou technikou, čtenář ji pochopí lépe, než kdybyste zvolili formu dlouhého eseje. A situace v Praze na začátku 20. století komplexní byla. Němci proti Čechům, křesťané proti židům, podnikatelé proti dělníkům, všechny tyto konflikty. Lepší je vyprávět, popisovat scény, pak si člověk vytvoří o situaci obrázek.“ Dodejme ještě, že zatímco interpreti Kafkova díla vycházejí spíše z jeho textů a zpětně se dobírají možných okolností jejich vzniku, Stach postupuje jakoby opačně: na základě dobových reálií a událostí v Kafkově životě (popsaných v jeho vlastních denících a dopisech i z různých dalších pohledů) vyhledává jejich otisky v autorových textech.

KAFKOVY SVĚTY

Díky Stachově detailní práci se před námi otevírají zblízka a plasticky Kafkovy světy: 1) životní prostor (přesná charakteristika bytů a pokojů, které obývá, včetně pohledů z oken; tříd, v nichž se učí, uspořádání německé a české univerzity v Praze; úřadů, kde pracuje, i míst, kde musí jednat v rámci služebních cest; míst, kam chodí na procházky a jezdí na kratší či delší výlety, bytů, do nichž chodí na návštěvu k přáte-

lům, vlaků a nádraží, hotelů, historických památek, lázní, kam jezdil za odpočinkem, divadel i kin ad.); 2) společenské okruhy (rodina, přátelé/umělci, spolupracovníci a klienti v pojišťovně, přítelkyně, nakladatelé atd.); a 3) nejvnitřnější svět literární. Stach předkládá okolnosti Kafkova spisovatelského procesu s veškerými překážkami, které pro něj představovala vyčerpávající agenda v Dělnické úrazové pojišťovně, mapuje jeho tvůrčí období a zkoumá zdroje jeho prozaických obrazů.

DRUHÁ STRANA

Nezanedbatelnou součástí Stachova vyprávění se staly Kafkovy deníkové záznamy a obsah četných dopisů. Pracuje s nimi neustále, jsou – nepřímo či v citacích – základní osou jeho bohatého tkaniva pramenů. V případě dopisů analyzuje situaci adresátů, především Felice. Osvětluje složitost situace rodiny Bauerových, v níž Felice nesla na svých bedrech problémy rodičů i sourozenců a snoubenci se o téměř ničím ze studu ani nezminila. A stejně poukazuje Stach na to, co Kafka zamlčuje Felici: nejen výslovně to, co jí říci nechtěl, ale i to, co nepokládal za

důležité, třeba zmínky o tom, jaké případy řešil v úrazové v pojišťovně, které ze svého vnitřního života úporně vytěšňoval, aby se pak ve zcela konkrétních scénách vrátily do jeho próz. Kafkovy zápisy a texty zaznamenává Stach neustále do přesného historického, společenského a osobního kontextu. Čtenář si pak dokáže představit, co vedlo Felici k mlčení či Kafku k proslulému minimalistickému komentáři v den vypuknutí první světové války.

Zkrátka: Stachova biografie Franze Kafky zkoumá autora a jeho prostředí opravdu pod drobnohledem, současně ale čtivě a přístupně. K jeho cti lze říci, že se jen málokdy nechává unášet překombinovanými konstrukcemi. Systematicky (a snad až příliš kriticky) strhává z piedestalu Maxe Broda: činí to za „sebe“, ale i tím, že jeho aktivistickou povahu nahlíží Kafkovými laskavými a současně neúprosnými očima. Ale i u Stacha platí to, co u jiných kaffkologů: je určitě důležité si tuto důkladnou biografii přečíst, ale pak, při četbě samotného „zdroje“ je nejlepší vše načtené pozapomenout a soustředit se jen na Kafkovy texty. (am)

NABÍDKA K SŇATKU

/úryvek z Kafkovy biografie od Reinera Stacha/

Drobná, kostnatá, nepřístupná, s úzkými, sevřenými rty, vzpřímená jako svíce, sešňerovaný trup, opásaná obrovskou přezkou – Anna Bauerová vypadá na své jediné fotografii, která se z předválečné doby dochovala, jako téměř neuvěřitelná karikatura tchyně. Z početné rodiny, která se ke skupinové fotografii shromáždila na pláži, je nejmenší, a přesto všechny ovládá, dokonce i vedle ní zářivě se usmívající Felici, jež patří se svým velikánským módním kloboukem očiividně už do jiného světa a jež se proti strážkyni po svém boku, hledící přísně do kamery, přesto nedokáže prosadit, třebaže se s ní drží kolem pasu.

Před tím „drakem“ – jak tenkrát otevřeně říkali – stanul Kafka poprvé o svatodušní neděli 1913. Úklona byla povinná, kytičky domluvená. Zůstala škrobená, ostražitá. Věděla toho o něm dost, mnohem víc než on o ní. Středně postavený úředník, spisovatel, obojí s průměrnými vyhlídkami, a navíc mešuge. Proč zrovna *oni!* Šikovní dohazovač by schopné Felici byl nabídl zcela jiné příležitosti. Děvčeti bylo pětadvacet let, byla vyspělá a pro sňatek v nejlepší a nejžádanější věku. Dokázala samostatně vést domácnost a do manželství by přinesla úspory. Perla na židovském svatebním trhu. Ale tyto časy byly už asi pryč. Felice měla prostě svou hlavu, a jednou dokonce donutila vzpírající se matku, aby pražskému nápadníkovi poslala pozdrav. „Zdraví paní A. Bauerová,“ četl Kafka 4. února na pohlednici od své milenky. To se blížilo bodu mrazu.

Kdyby byl měl na vybranou, byl by pro svou návštěvu určitě dal přednost kterémukoli jinému víkend. Neboť rodina, a především neúnavná Felice, se zaměstnávali něčím jiným: Ferdinand, přezdívaný „Ferri“, rozmazlený bratr a syn Bauerových, se zasnuboval s dcerou svého šéfa, a proto se v obou bytech konaly „přijímací dny“, během

kterých se nový pár představoval příbuzným a přátelům. Kdyby se Kafka těchto návštěv nezúčastnil, měl by jen malou naději, že se s Felicí uvidí déle než hodinu, dvě; kdyby se zúčastnil, musel by blahopřát lidem, s nimiž se v týž okamžik teprve seznámí, nemluvě o tom, že neexistovala konvence, již by Bauerovi mohli jeho přítomnost vysvětlit. Ale opět se osvědčila Felicina sociální bezstarostnost, nebála se ani v nejmenším drobných formálních pochybení, a tak došlo k tomu, že i mnohem obřadnější Kafka – uvažující naprosto vážně o tom, že se v Berlíně objeví v černém obleku – své pochybnosti nakonec překonal a pozvání přijal.

Byt v Emmanuelkirchstrasse, jeviště tolika denních snů, zaručeně nespánil. Už neexistoval, protože Bauerovi si „polepšili“ a bydleli již několik týdnů ve Wilmersdorfer Strasse v měšťanském Charlottenburgu. Kafkovi to mohlo být jen vhod, pro něj teď platila jiná kritéria, zejména blízkost Askánského dvora, na který si už zvykl.

Nové zařízení bytu, poprvé pyšně ukazované pravděpodobně při Ferriho zasnubách, asi sotva vnímal. Neboť měl strach.

Jednalo se o jeho první zjevné, konkrétní proniknutí do Felicina privátního světa, jeho první vystoupení, a pocit teatrálnosti, vnucené role ho tísnil a ochromoval.

Komentář, který podal ještě zcela pod vlivem událostí, zprostředkovává navíc dojem, jako by zabloudiv v nějaké expresionistické kulise:

„Jak se daří Tvé rodině? Mám z ní tak zmatený dojem, možná je to tím, že mi ve vztahu ke mně poskytla tak velice obraz naprosté rezignace. Cítil jsem se tak malý a všichni kolem mne byli tak strašně velcí, s tak odevzdaným výrazem v Tváři (až na Tvoji sestru Ernu, které jsem se hned cítil blíže). To všechno odpovídalo okolnostem, měli Tebe, a byli proto velcí, já jsem Tě ne-

měl, a byl jsem proto malý, ale tak jsem je přece viděl jen já, oni se tak přece neviděli, odkud se tedy vzalo jejich chování, které v nich dominovalo přes veškerou laskavost a pohostinnost? Musel jsem na ně udělat velice ošklivý dojem, nechci o tom nic vědět; chtěl bych jen vědět, co řekla Tvoje sestra Erna, i kdyby to bylo velmi kritické nebo zlomyslné. Můžeš mi to říci?“

On, který se svými 182 centimetry všechny převyšuje... „tak strašně velcí“ stojí kolem něj: Kafka zas jednou balancuje na úzké hraně mezi projektní halucinací a sociální empatií. To, že k nim Erna tak úplně nepatří, že je soucitnější než ostatní, poddajnější a touží po lásce, pozná na první pohled (i když nemůže vědět, že pravou příčinou toho je její dcera Eva, kterou přivedla na svět, v utajení před všemi příbuznými, teprve před dvěma týdny). Jedná-li se však o jeho vlastní pozici, tento pohled se zastře, obrátí se dovnitř a formální rozpačitost zračící se v obličejích přijímá jako právoplatný rozsudek.

Přirozeně, Bauerovi ani pořádně nevěděli, kam s tím rozpačité se usmívajícím mužem. Středem zájmu byl dnes přece Ferri a všeobecná úleva z toho, že tento nezbeda konečně zamířil do klidných vod, neprobouzela přílišnou ochotu zabývat se teď hned jiným, daleko složitějším případem. Pro Kafku muselo být trapné – i když o tom mlčí –, že ho zrovna dnes konfrontovali s čerstvým snoubencem, jenž byl rodiči své nastávající o nic méně obletován než vlastní rodinou, a toto zvláštní sociální zrcadlení – při němž jeden takřka ztělesňoval touhu toho druhého – zcela neuniklo zřejmě také Bauerovým.

K tomu se přidal ještě jiný, obtížně posouditelný okamžik: U stolu spolu s nimi seděl náramný vzdělanec, spisovatel, jenž se sice nevyjadřoval „vybraně“, ale přece jen, při vši upjatosti, originálně a velmi jemně, muž, jehož jméno už také mohli číst v novinách *Berliner Tageblatt*, jehož druhá kniha byla v tisku a jenž si, jak se proslýchalo, tykal s lidmi, kteří byli zrovna v módě. To v rodině horlivě napodobující vzory městské buržoazie, jež se však, po přestěhování ze slezské provincie, s nanejvýš chatrným vzdělá-

ním dodatečně kulturně socializovala, nemohlo neudělat dojem. Kafka považoval za fatalismus v neposlední řadě zpola vědomý pocit vlastní nedostatečnosti. Je velice pravděpodobné, že Felice právě *tuto* přednost pražského přítele obzvlášť vychválila, aby ospravedlnila intenzitu své korespondence, a přitom neměla zapotřebí vůbec přehánět.

Neboť o tom, že v Kafkovi „věží cosi velkého“, jak jednou napsala, byla pořád přesvědčena, a jelikož tento potenciál uměla docenit lépe než její rodina, informovaná o tom pouze z druhé ruky, způsobovalo jí to také větší rozpaky. Pro Kafku bylo zcela za hranicí představitosti, že by se zrovna ve vztahu k *němu* mohl někdo cítit malý a podřízený; a přesto Felici takové záchvaty znova a znova přepadaly, a tím častěji, čím víc se blížilo rozhodnutí. Obávala se, že mu v manželství nebude stačit. Když taková slova uslyšel, chytil se Kafka za hlavu. „Já nejsem nic, vůbec nic,“ zvolal – ale co to bylo platné, kdo by něco takového bral doslova, byla by ho musela považovat za pitomce, kdyby všechno to sebesnižování, dokonce sebehanění brala za bernou minci.

A tak vztyčil, aniž si to uvědomil, bariéru, do níž bolestivě narážel, jakmile k Felici přistupoval. Podařilo se jim vyvléci se ze zasnubního shonu a podniknout aspoň společný výlet k jezeru Nikolassee. Ale když s ním osaměla, ztichla, a jako už v Grunewaldu o sedm týdnů dříve pozoroval, jak se „toho jinak sebejistého, rychle myslícího, hrdého děvčete zmocňuje matná lhostejnost“. Ptala se málo a vyhýbala se pohledu do jeho očí. Možná postřehla, jako potají i Kafka, nedostatek sexuální přitažlivosti, pravděpodobně hrála roli plachost, erotická nezralost, možná také jen nezkušenost. Nevíme to. Jisté ale je, že Felice, jež doma dávala k lepšímu slovní hříčky, jež perfektně napodobovala saský dialekt kolegů a úlevu nacházela v berlínských vtípech, když byl všeobecný tlak příliš silný – jisté je, že se tato „dětinská dáma“, jak asi jednou sebe samu charakterizovala, cítila odříznuta od svých nejtěšnějších způsobů vyjadřování. Nelze šprýmovat s cizím pánem, a už vůbec ne s takovým, který se dokázal

vyjadřovat jako Kafka a z něhož vyzařovala vážnost a naléhavost, jež ji sklíčovaly. Ano, trpěla s ním, v tom měl pravdu, ale zrak neklopila před nedostatkem, nýbrž ho skláněla před *nadbytkem*. Kafka představoval úkol, zkoušku, ale v jiném smyslu, než těmto slovům rozuměl *on*. Nedokázala to vyjádřit. A tak ztichl nakonec i *on*.

O svatbě se nemluvilo. Felicina matka se tomu podívovala. Pak tedy asi, konstatovala, neměla tato nákladná návštěva ani smysl, ani účel. To se teď dozvěděl zas Kafka, který měl zá-

Franz Kafka, asi 1913.

věrečné slovo: „Své matce řekni: ta cesta měla smysl i účel, ale nebylo člověka, který by je naplnil.“

Felix Weltsch, jenž Kafku teď vídal téměř častěji než Brod, dostal úžasný nápad: „Potřebuješ kurátora,“ řekl mu, když se potkali na břehu Vltavy. Prostě poručníka. Myšlenka, která Kafku okamžitě osvítila. Neboť svěřit někomu všechna rozhodnutí, všeho se rázem zbavit, to představovalo jedinou konkrétní formu vysvobození, kterou si ještě dokázal představit. Kde ale najít kurátora, jenž by tento uzel dokázal rozmotat? Úřad, psaní, manželství. Kdyby dal v pojišťovně výpověď – pokušení, s nímž nyní musel téměř denně bojovat –, bylo nanejvýš pochybné, zda by se spolu se svobodou psát vrátila také schopnost, zatím-

co všechny sny o manželství a rodině by se odsunuly do nedohledna. Vzdát se Felice? Neměl odvahu představit si názorně tuto prohru a z ní plynoucí, pravděpodobně trvalou samotou. Dávkovat psaní, omezit ho na pouhý koníček, „v míře a mezích“, jak si to představovala Felice? To bylo, při pohledu zvenčí, nasnadě. Kromě dopisů už několik měsíců nenapsal nic – a přesto žil. Avšak tato žízeň byla neúprosná a Kafka věděl, že kdyby stál před definitivní volbou, rozhodl by se spíše proti životu, než proti psaní.

Je zarážející – a i shovívavého čtenáře se to dotýká ne zrovna příjemně –, jak se Kafka v kritických situacích skutečně znova a znova uchyluje pod kurtelu, a tím se snaží zbavit vlastní odpovědnosti. Felice se už zase celý týden neozve – co udělá Kafka? Stěžuje si na to svému příteli Maxovi tak dlouho, až ten se slituje a v Berlíně se přimluví, což se nestalo poprvé. Felice lehkovážně odbývá varování před zdravotními obtížemi, dokonce narážky na sexuální nedostatečnost, ba zřejmě ani nechápe, že by se jí tyto problémy v manželství dotýkaly – co tedy Kafka udělá? Rozhodne se napsat jejímu otci, dobromyslnému Carlu Bauerovi, jehož zná z jednoho jediného formálního setkání, jenž si Kafkovy problémy nedokáže ani v nejmenším představit, zrovna jeho chce požádat o radu a – člověk nevěří vlastním očím – o adresu důvěryhodného lékaře. A to ještě není to nejhorší. Tento dopis, jak Kafka slíbí, musí projít samozřejmě nejdřív Felicinyma rukama, protože „se nechci schovávat za Tvého otce“. Ale krátce nato je nucen přiznat, že přizval ještě další čtenářku, totiž svou matku, u níž přece, jak právě ujistil, s její „krátkozrakostí, omezenou jen na mne a na tuto chvíli... tady se rady nedoberu“.

Jedná se o jeho nejosobnější záležitost, a přesto do toho zatahuje ostatní, se stejnou dávkou vypočítavosti a naivity, jako by intimní oblast působnosti, kterou si musel na nejtěšnějším prostoru vybojovat, představovala vymezení dítěte při hře, čáru v písku. Je v tom asi třeba vidět symptom přílišných nároků. Kafka regreduje, chytá se nejbližšího stěbla: Maxe, Ottly, Julie. Je obklopen lidmi, kteří mu, ačkoli toho nejsou schopni, přesto hodlají

pomoc. To je pokušení, nepopíratelně, a nejsilněji se projevuje tam, kde pomoc je nabízena bez jakékoli zkoumavé výhrady, dokonce téměř instinktivně. Ale o člověka se nemůžeme opřít jako o zeď. Pomocník chce jednat a při tom se řídí vlastní hlavou. To je lekce, kterou Kafka teď konečně bolestně zakusí.

8. červen 1913: Padlo rozhodnutí. Není pochyb, že ti nemnozí, kteří o tom věděli, Kafkovi domlouvali. Měl by být aktivnější, závaznější. Člověka nelze držet do té doby, dokud se ručičky vnitřních hodin neposunou konečně kupředu; vnější, sociální čas odplývá a nahlodává všechny vztahy tím intenzivněji, čím jsou si navzájem nejasnější. Vyskytují se vzorce chování, které tomuto rozkladu zabraňují a jejichž platnost nemůžeme beztestně zrušit. Takové vzorce se najdou i pro námluvy, takřka skrytý vývojový diagram, na němž si zúčastnění a diváci mohou přechýst, jak se hra vyvíjí a kdo aktuálně zodpovídá za „pokračování“. V dopisech se oťukali a naučili se vážit si jeden druhého; předehra, jež trvala už příliš dlouho. Poté první rozhovor, procházka v Grunewaldu. Pak Felicino pozvání, aby se představil její rodině. Navenek proběhlo vše v pořádku, cesta byla volná. Avšak stagnace, která se znenadání dostavila, rozpačité mlčení milenců včetně několika drobných, výmluvných narážek nenechávalo na pochybách, že na tahu teď je „muž“.

Zdálo se mu, jako by se překvapivě otevřely dveře a za nimi se prostírala neproniknutelná temnota. Přinutil se tam nahlédnout. Konečně se posadil k psacímu stolu, uchopil pero a pustil se do psaní.

„Ty už přece jistě rozpoznáváš mé zvláštní postavení. Mezi mnou a Tebou stojí především, když odhlédneme od všeho ostatního, lékař. Co řekne, je pochybné, při takovýchto rozhodnutích nerozhoduje tolik lékařská diagnóza, kdyby tomu tak bylo, pak by nestálo za to ji vyžadovat. Já jsem nebyl, jak už jsem řekl, vlastně nemocen, ale jsem nemocen přesto. Je možné, že jiné životní podmínky by mě mohly uzdravit,

ale není možné tyto jiné životní podmínky vyvolat. Při lékařském rozhodnutí (které, jak mohu říci už teď, pro mne nebude bezpodmínečně rozhodnutím) je nejdůležitější pouze charakter toho neznámého lékaře. Náš rodinný lékař např. při své stupidní nezodpovědnosti neshledává ani nejmenší překážku, naopak: jiný, lepší lékař možná spráskne ruce nad hlavou.

Teď uvaž, Felice, tváří v tvář této nejistotě lze jen těžko ze sebe vypravit slovo a také musí znít podivně. Je totiž příliš brzy na to, aby bylo řečeno. Ale potom

Felice Bauerová, 1914.

je přece zase příliš pozdě, pak už nezbyvá čas, aby se prohovořily takové věci, o jakých se zmiňuješ ve svém posledním dopisu. Na dlouhé váhání už však není čas, alespoň to tak cítím, a proto se Tě tedy ptám: chceš za těchto svrchu uvedených, bohužel neodstranitelných předpokladů uvažovat o tom, zda se chceš stát mojí ženou? Chceš to?“

Tváří v tvář nejistotě příliš brzy. K projednání záležitostí příliš pozdě. Za těchto svrchu uvedených předpokladů. Byla to křeč, téměř příznak úředního dopisu. Kafka to postřehl, zarazil se, započatý dopis nechal celé dny ležet.

Pak se opět vzchopil. Zodpovědnost byla příliš velká, než aby Felici nechal

v takové mlze samotnou, a proto jí začal ještě jednou objasňovat všechny důsledky, které by svým „ano“ přivodila: společný život se značně nezralým, nespokojeným, osamělým, dokonce i ve styku s přáteli nesmělým, sociálně nepřizpůsobivým člověkem, ztrátu důvěrného prostředí, zaměstnání, přítelkyň – a to vše bez výhledu na radosti mateřství. Kromě toho zřeknutí se leckterého pohodlí: Kafka vyčíslí svůj příjem, zmíní svůj nárok na penzi, od rodičů přílišný majetek očekávat nemůže, „od literatury vůbec nic“. Všechno vyloží ještě jednou, naléhavě a precizně, tentokrát se vyhne dokonce metaforám, aby nikdo nemohl říct, že se dopustil sebemenších nejasností. Na závěr, na poslední stránce z osmnácti, poprosí o podrobnou odpověď, a jestli neodpoví podrobně, tak aspoň „jasně, jak to odpovídá Tvé v podstatě jasné, pouze mnou poněkud zakalené bytosti“.

Kafka připojil své jméno, bez pozdravu, a dopis zavřel. Mozek na tom pracoval déle než týden, teď už to stačilo. Bylo odpoledne 16. června, pondělí. V bytě u Kafků panovalo nezvyklé ticho; Otta se zdržovala v obchodě, rodiče se už dva týdny zotavovali ve Františkových Lázních. Kafka se ještě jednou oblékl, slíbil na rodinný obchod s galantním zbožím občas dohlédnout, údajně bylo vhodné, aby personál vídal aspoň šéfova syna, pana doktora; bůhví co si od toho otec sliboval. Dopis odnese na poštu později.

Avšak zrovna dnes bylo leccos na práci, a když Kafka z obchodu konečně odešel, těžký dopis v ruce, měly všechny pošty už zavřeno. Zbývalo jen Státní nádraží: Tady bylo možno podat poštu u zavazadlového vagonu berlínského rychlíku dokonce ještě na poslední chvíli. Vydal se na cestu obvyklými dlouhými kroky. Tu ho oslovil nějaký známý a zapředl s ním povrchní rozhovor. Copak to asi má v té nápadně tlusté obálce, chtěl dotyčný vědět. „Nabídku k sňatku,“ odpověděl Kafka. A oba se rozesmáli.

(Reiner Stach: *Kafka / Roky rozhodování*. Úryvek z kapitoly *Nabídka k sňatku* v překladu Michaela Půčka, z téže knihy jsou převzaty fotografie.)

PROTI KONFORMISMU

Rozhovor s Alexandrou Laignel-Lavastinovou

Nový esej francouzské filosofky Alexandry Laignel-Lavastinové nazvaný *Proč bychom měli být i dnes připraveni zemřít? Za novou intelektuální a morální výzbroj tváří v tvář džihadismu* (Cerf, 150 stran) kritika přivítala jako „bojový manuál“. Bouřlivou diskusi vzbudila i její předchozí kniha – *Zbloudilé myšlení. Islamismus, populismus, antisemitismus: esej o sebevražedných skloních Evropy* (Grasset, 2015). Za celé své dílo obdržela autorka v roce 2017 Zlatou menoru B'nai B'rith (udělovanou lóží Mošeho Dajana) – vyznamenání, které oceňuje mimo jiné „intelektuální odvalu“.

Foto archiv.

Do jaké míry tento esej navazuje na předchozí?

Ve *Zbloudilém myšlení*, které jsem napsala v létě 2014 v Izraeli a pro které poskytla pozadí hrozivá série manifestací pod heslem „Smrt Židům“, které proběhly na starém kontinentu, jsem se především soustředila na diagnózu francouzské a evropské psychopatologie tváří v tvář sílícímu islamismu a narůstajícímu antisemitismu. Především jsem tam kritizovala to, co Jacques Julliard nazývá „kolaborující stranou“: kapitulaci mediálního, politického a univerzitního konformismu tváří v tvář džihadistické hrozbě, vycházející z předpotopní interpretace, která si odmítá připustit, že by v táboře byla, mezi bývalými „psanci této země“, někdy mohlo vzejít zlo.

Tentokrát se obracím k široké veřejnosti a opírám se o lekce z židovských dějin, abych ukázala, že existuje i jiný postoj než zbabělost a somnambulní život na kolenou. Dá se to číst jako výzva, abychom uvnitř sebe obnovili spojení s postavou bojovníka. Jsme totiž svědky velmi zvláštního fenoménu: lidé vědí, že jim byla vyhlášena válka, ale ve své konzumní změkčilosti a uvyklosti k míru to nechtějí vědět: chtějí mír! Židé ve svém celku jsou daleko bdělejší.

Myslíte si, že Evropa má skutečně sebevražedné sklony?

Všechno probíhá tak, jako by už Evropa o sebe neměla zájem. A proč sama potápí loď, na které pluje? Často je zmiňován západní masochismus pramenící z kolonialismu, a v případě Němců pocit viny spojený s nacismem. Já vidím příčinu jinde: Evropa nám stále neodpustila Osvětim! Nedokázala strávit Zločin. Odtud ta nenávist k sobě samé, kterou trpí, neschopnost probudit v sobě ducha odporu, odtud

tolerance k antisemitismu a k té šílené, nicméně dnes ústřední myšlence, která říká, že abychom se zbavili tragédií 20. století, musíme se zbavit tragického obecně. Tedy zbavit se mimo jiné toho par excellence nevypočitatelného, co představuje zjevení nového nepřítel.

Jen jeden příklad: příšerné vyjádření prefekta z oblasti Rhôny po masakru v Nice. Bezprostředně po té události se na jedné mešitě objevil hanlivý nápis. Ten vysoký úředník tehdy usoudil, že nejvhodnější je přirovnat přívržence „islamofobie“ ve Francii k nacistickým zločincům. Odsoudil ten nápis (což udělal správně), ale vzápětí ho přirovnal k prvním vlašťovkám kříšťálové noci... Abyste rozuměl: dnešní muslimové by tak dnes zaujali postavení, v němž byli Židé perzekvováni ve třicátých letech. S takovými lumeny jsme rozhodně v bezpečí!

Píšete, že válka se nejprve vyhrává v myslích. Co tím chcete říct?

Něco velmi jednoduchého, co odkazuje k názvu mého eseje. Že je třeba prověřit, zda živý člověk – člověk hrdě stojící, to jest *mentsch* – je mužem (nebo ženou), který si je ještě schopen položit otázku *proč*, za jaké ideály a za jaké dědictví by byl ochoten bojovat a v případě potřeby položit život. Je to samozřejmě obzor, který by měl vést k činům. Ale v té

myšlence není nic válečnického ani radikálního. Je naopak minimální, obzvláště tváří v tvář protivníkovi, který se může revanšovat smrtonosnou a ohyzdnou transcendencí.

Už v roce 2002 vyzýval Philippe Muray s přesnou a sžíravou ironií džihadisty, aby se „začali bát rozhněvaného muže v bermudách, který vystupuje ze svého campingového přívěsu“. A co nastane dál, vysvětlil asi takto: v každém případě budeme nejsilnější, protože jsme nejmrtvější!

Pokud nechceme, aby se tato temná věštba naplnila, je nejvyšší čas si položit otázku, jakým „laickým posvátnem“ – jakými nezpochybnitelnými univerzálními hodnotami, se kterými se plně ztotožňujeme – hodláme odporovat našim nepřátelům. V demokracii, která se nepodřizuje ani nebi, ani tradici, se totiž naše základní hodnoty v absolutním slova smyslu drží jen na ctnosti případné ochoty něco jim obětovat. V extrémním případě i vlastní život, pokud je to to jediné, čím disponujeme. To je naše jediná transcendence. A jediný způsob, jak v sobě otevřít prostor chráněný před zhoubným působením strachu.

Je to to, co spolu s Janem Patočkou nazýváte „pečí o duši“? Často se na tohoto českého filosofa a disidenta, Husserlova žáka, kterého v roce 1977 zabila komunistická tajná policie, odvoláváte...

Ano, jeho myšlenky jsou zásadní, stejně jako myšlenky dalších disidentů východní Evropy, které by nás měly osvětlovat jako reflektory uprostřed noci. Pár dní před smrtí nám Patočka řekl následující: „Život, který není ochotný se obětovat pro svou věc, není hodný toho, aby byl prožit.“ Vladimír Jankélévitch měl na mysli něco podobného, když psal, že život, který není schopný nadřadit „svůj životní smysl“ sám sobě, své jediné obavě o každodenní malé štěstí, je život „mravence“ nebo „přežvýkavce“.

Vaší knihou prochází ještě jedna postava: bývalý partyzán, který komentuje naši smutnou přítomnost a který za druhé světové války bojoval proti nacistům v Litvě. Co vám říká ona doba o té naší?

Ta postava je smyšlená, ale je silně inspirovaná osobností Aby Kovnera (1918–1987), mladého hrdiny z ghetta ve Vilně. Když dával v roce 1978 interview Claudiu Lanzmannovi, řekl tuto vznešenou vetu: „Bojovali jsme, pretože opak života v pravém slova smyslu není smrt, ale nicotnost života, jeho degradace.“ Takhle dnešní doba myslet nedokáže. Po vraždění v Bataclanu si lidé mysleli, že jako odpověď stačí, když se následující pátek sejdou na terasách kavárny a přijíjí si na život a pospolitost. Ale těm, kdo nás zabíjejí, se neodpovídá radostí z obyčejného života: je třeba si znovu přebrať smysl naší existence a napřímit se. V partyzánských oddílech 20. století věděli mladí židovští partyzáni jen jednu věc: že existují principy podstatnější než sám život, díky čemuž považovali za své poslání osobně odpovědět. Naše buržoazní bohéma má pocit, že musí džihádistům předvést, že tady u nás je život všechno. Nevídá, že v této hypotéze není život nic, nebo alespoň nic moc. Je ochablý a jeho podstata je vyprázdněná. To je jako rovnou složit zbraně.

V této věci je vaše kniha také vzakem vašemu synovi, který slouží ve francouzské armádě.

Co se mu snažíte říct?

Ach ty děsné židovské matky! Máte naprostou pravdu, chtěla jsem tu knihu dokonce nazvat *Dopis mladému vojákovvi*. Ale tyhle stránky vznikly především na základě toho, co mě naučil on, totiž že filosofie musí být vždycky v první linii. Ostatně můj syn Elie je parašutista. Udivuje mě svou statečností, sebeobětováním a oddaností, vlastnostmi, které už jsou některým našim současníkům nedostupné.

(Z francouzského měsíčníku *Information Juive* přeložil Jan Machonin.)

* * *

Doktorka filosofie a historička ALEXANDRA LAIGNEL-LAVASTINEOVÁ (Paříž 1966) studovala na pařížské Sorbonně a absolvovala také prestižní školu pro žurnalisty

(CFJ). Od roku 1987 píše pro přední francouzská média, jako jsou *Le Monde*, *Libération*, *Philosophie Magazine* a mnohá další. Zabývá se totalitarismem, především v souvislosti s intelektuálními a politickými dějinami zemí bývalé východní Evropy ve 20. století. Další téma, kterému věnuje hodně práce a pozornosti, je historie šoa.

Od osmdesátých let minulého století patřila k těm západoevropským intelektuálům, kteří konkrétně a účinně podporovali disidenty v evropských zemích, z nichž Sovětský svaz udělal po druhé světové válce své satelity. Přispívala do revue *La Nouvelle alternative*, řízené českým emigrantem Karlem Bartoškem a zaměřené na podporu demokratických práv a svobod ve východní Evropě. Z té doby pocházejí její první rozsáhlé reportáže z Československa a Rumunska. Účastnila se také iniciativy, nazvané Operace rumunské vesnice, která hledala a nacházela západoevropské obce, ochotné adoptovat a podporovat rumunské vesnice, určené diktátorem Nicolaem Ceaușeskem v rámci jeho velikášských plánů na přeměnu země ke zboření.

Po pádu berlínské zdi řídila v Praze během sametové revoluce zpravodajství belgické televize a poté působila jako tisková dopisovatelka v Bukurešti

Ve druhé polovině devadesátých let začala také přednášet na Vysoké škole sociálních věd, kde uspořádala jeden z prvních seminářů, věnovaných přepisování historie a falšování minulosti v zemích střední a východní Evropy. Přednášela na Newyorské univerzitě a také v Jeruzalémě. V roce 2008 založila spolu s historikem Édouardem Hussonem seminář věnovaný historii šoa ve východní Evropě.

Alexandra Laignel-Lavastineová je také autorkou řady knih. Velkou pozornost věnovala odkazu humanistických myslitelů, žijících ve 20. století v nesvobodné části Evropy. O českém filosofovi a disidentovi Janu Patočkovi vydala v roce 1998 knihu *Jan Patočka: L'esprit de la dissidence* a v roce 2005 se k tématu vrátila v knize *Esprit d'Europe*, věnované myšlení a osudům Czesława Miłosze, Jana Patočky a Istvána Bibóa.

ROZHOVOR S TOMÁŠEM STERNEM

(dokončení rozhovoru ze str. 7)

Od voleb uplynulo už půl roku. Podarilo se novému vedení za tu dobu něco zásadního prosadit a změnit?

Už to je půl roka? Subjektivně jako úspech vnímam to, že máme funkčný a veľmi schopný administratívny tím. Intenzívne pracujeme na vlastnej ceste, ktorej snahou je obnovenie spomenutej podpory Claims Conference (CC). Nami iniciovaná Petícia preživších, intenzívna komunikácia s predstaviteľmi CC, nemeckým a izraelským veľvyslanectvom, ako aj predstaviteľmi nemeckých vládnych inštitúcií a ďalších židovských organizácií, výrazne prispeli k tomu, že v závere minulého roku došlo po ročnej absencii aspoň k vyplateniu osobitej platby v prospech preživších holokaust.

Celý problém nie je ale zďaleka vyriešený. V týchto dňoch pracujeme spolu s auditorskou organizáciou KPMG na uskutočnení interného auditu našej obce. Audit je prezentovaný tak vládou SRN, ako aj CC, ako posledná odkladacia podmienka pre obnovenie absentujúcej podpory. Sme nepochopiteľne jediná obec, ktorá sa zatiaľ rozhodla ísť touto cestou.

Vďaka pani Mosnákovej a klubu seniorov našej ŽNO sme na pôde komunity privítali prezidenta SR Andreja Kisku. Urobili sme zásadný redizajn obecného časopisu *Kehila*, ktorý vychádza kvartálne, v plnofarebnej verzii. V novembri bol predstavenstvom ŽNO zvolený rabín Baruch Myers do funkcie Hlavného rabína ŽNO Bratislava a hl. miesta SR Bratislava. ŽNO tak má po niekoľkých desaťročiach opäť hlavného rabína.

Výrazne sme pokročili aj v prácach na zvýšení nutného bezpečnostného zabezpečenia našich objektov a podujatí. Ukončila sa prvá fáza revitalizácie dvora sídla obce, vrátane vybudovania detského ihriska. Podarilo sa zostaviť nový tím úspešného projektu tzv. nedeľnej školy pre deti našich členov. Akcií a zásadných úprav je samozrejme podstatne viac. Čo si ale cením najviac, je tá skutočnosť, že napriek mnohým tu spomenutým závažným problémom cítiť, že ľudia majú o svoju komunitu a rozvoj svojej obce opäť záujem.

JIRÍ DANÍČEK

jd

Elena Lappin

V KTERÉ ŘEČI SE MI ZDAJÍ SNY

Rodiče mého táty byli oba Židé, ale každý z jiných poměrů. Otec pocházel z české části karpatského Rusínska a v první světové válce skončil coby voják rakousko-uherské armády v Rusku. Tam se dostal do zajetí a potkal svou budoucí ženu, ta byla z Ukrajiny. První společné roky prožili v Kyjevě, kde se narodili tátovi starší bratři. Později se rodina přestěhovala do Kunceva, a kdybych bývala nemluvila s jedním z tátových bratrů – krátce před jeho smrtí –, nevěděla bych o životě té rodiny nic. Strýc mi vyprávěl o rodině, pro mě bylo skoro všechno nepředstavitelné: u nich se slavily židovské svátky, na Pesach měli speciální nádoby. Jejich dům sloužil jako modlitebna, nejspíš tajná. Táta je zcela sekulární Žid, neučil se hebrejsky a ani neměl bar micva. Přesto tvoří židovství podstatnou část jeho osobnosti. Pokaždé, když slyší židovské písně nebo modlitby (kterých se neúčastní, protože je neumí), zvlhnou mu oči, často musí plakat. Něco mu říkají, spojují ho s něčím, na co se vědomě nepamatuje: s jeho domovem. [...]

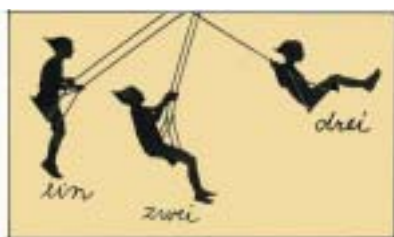
Za druhé světové války byl ještě dítě, a jako mnoho lidí z frontových oblastí byl evakuován do asijské části Sovětského svazu. Jeho bratři ale vstoupili do Svobodova československého oddílu Rudé armády. Válka je spojila s kořeny jejich otce, a když skončila, šli do Prahy.

Táta se učil česky, ruštinu ale považoval za svou „nejlepší“ řeč. Navštěvoval ruské gymnázium, které bylo původně zamýšlené pro děti bělogvardějců, kteří žili v Praze. Po válce ale navštěvovali tuto školu ponejvíce mladí, kteří se nadchli pro komunismus. Můj táta byl za gymnazijních studií zapálený komunista. Jeden příbuzný, který měl v Praze maličký koloniál a který později odešel do Izraele, si vzpomněl, jak mu čtrnáctiletý Sjoma vyhrožoval: „Až přijde revoluce, tvůj krám vyvlastníme.“ Lásky ke komunismu ovšem netrvala dlouho, a skončila špatně (nebo, podle toho, z kterého stanoviska se to hodnotí, spíš dobře) poté, co ho udal jeden kamarád.

MÉ PRAŽSKÉ JARO

Krátce poté, kdy jsme se přestěhovali do Krkonošské, změnila jsem školu. Ten

nápad měli rodiče. V Praze existovalo několik elitních škol, na kterých se vyučovaly, a to denně, cizí jazyky, navíc k povinné ruštině. Z nějakého důvodu rodiče rozhodli, že se budu učit francouzsky. K tomu účelu mi najmuli soukromou učitelku, starší ruskou dámu jménem Olga Nikolajevna Prokopenko. Pocházela z aristokratické rodiny, která emigrovala po revoluci v roce 1917. Pořád mi vyprávěla příběhy, jejichž historické souvislosti jsem tenkrát příliš ne-

chápala, třeba že její bratr se účastnil v roce 1905 povstání proti carovi a otec mu to měl za zlé.

Jako všichni ruští aristokraté hovořila Olga Nikolajevna bezvadnou francouzštinou. Učila mě francouzskou gramatiku a slovíčka, obojí jsem měla moc ráda, ale zavedla mě také do magického světa francouzské literatury. Jedno české přísloví říká: „Kolik řečí umíš, tolikrát jsi člověkem.“ Ale teprve, až když jsem začala rozumět francouzsky, jsem porozuměla, o co tu jde: pomocí cizí řeči se ti život obohacuje. [...]

Nejraději jsem měla češtinu. Literaturu a stejně tak i gramatiku. Ale čeští klasikové, které jsme měli číst a o kterých jsme psali slohy, mě nudili. Nečetla jsem je. *Babičku* od Boženy Němcové, snad nejznámější klasický román české literatury, jsem dodnes nepřečetla. Přitom jsem o *Babičce* psala několikrát sloh, a dokonce závěrečnou písemnou práci – a každé jsem dostala jedničku a učitelka mě chválila. Všechno, co jsem o knize potřebovala vědět, jsem pochytila při vyučování. Zbytek byl výsledek mé fantazie.

Špatné svědomí jsem z toho neměla. Četla jsem knihy, které jsem číst chtěla, propracovávala jsem se knihami, které shromáždili mi rodiče, chodila jsem do knihovny a půjčovala si knihy od přátel. Nebyla jsem sama; jiní ve třídě taky četli tajně pod lavicí a předstírali přitom, že poslouchají učitele. [...]

Pražské jaro, které oficiálně začalo v lednu 1968, byla exploze svobody a reforem československé komunistické strany. Najednou se změnil oficiální tón. Otevřely se hranice na Západ. Byla zrušena cenzura. Noviny, rozhlas, televize mohly říkat, co chtěly. To byl „socialismus s lidskou tváří“, jak se vyjádřil Alexander Dubček. Svět hleděl s údivem a obdivem na Československo, to bylo příjemné. Naneštěstí hledělo na Československo také sovětské vedení. Omamné dny nového, demokratického Československa byly sečteny a v srpnu téhož roku měly být u konce. To jsme ale nevěděli, a ani nechtěli vědět. Celá země se chovala jako pacient, kterého úspěšně vyléčili z rakoviny. Euforie byla nakažlivá a všudypřítomná.

MAXIMANTEL

Seděla jsem na houpačce v zahrádce u domu, ve kterém jsme prozatímne bydleli, a pokaždé, když jsem se vyhoupla vzhůru, opakovala jsem nahlas „eins, zwei, drei“; při „drei“ jsem dosáhla nejvyššího bodu. Tak jsem nacvičovala výslovnost bez přízvuku. Rok předtím, to jsme ještě žili v Praze, nás oba, bratra a mě, poslali rodiče k privátní učitelce němčiny, zřejmě v rámci přípravy na naše „dobrodružství“. Měla jsem ráda gramatiku, a němčina v tom nebyla výjimkou. Plnila jsem sešit domácími cvičeními a považovala to za zábavnou činnost ve volném čase. Němčina byla pro mě ovšem řeč abstraktní; do té doby jsem nikdy neslyšela německy mluvit nikoho, kdo by měl tento jazyk jako mateřský. Než jsem se dostala do Německa, neměla jsem tušení, že německé „r“ zní podobně jako to francouzské, ale přece trochu jinak. Po pobytu v Paříži jsem francouzské „r“ vyslovovala správně. A teď jsem si předsevzala, že za žádnou cenu nebudu vyslovovat rolované české „rrrr“, a že ho taky nebudu vyslovovat francouzsky. Abych toho dosáhla, musela jsem „drei“ tak dlouho opakovat, až se mi povedlo to „r“ přenést z hloubi hrdla až nahoru, dopředu, zeslabit a nechat maličko vibrovat. Najednou to bylo tady! Přestala jsem se houpat a zaposlouchala jsem se do zvuku svého vlastního hlasu v novém jazyce.

Bylo to víc než pouhé fonetické cvičení; v té chvíli jsem poznala, že se blíží další jazyková migrace. Tehdy se mi nezdálo, že by se jednalo o něco konečného. Pouhá možnost. Pochopila jsem, že

jsem schopna, když na to přijde, přijmout novou kulturu – podobně, jako kdybych změnila šaty. Mohla jsem si hrát na jazykové převlékání.

Opravdu jsem měla pocit, že je to hra. Někteří mí pražští kamarádi, kteří strávili nějaký čas v zahraničí, se vrátili s novými šaty, dopisním papírem, gramofonovými deskami a vylepšenou francouzštinou nebo jiným jazykem. Pomyslela jsem si, že teď jsem na řadě já, že se vrátím s dobrou němčinou; byla jsem si jistá, že se po roce mezi ně zase zařadím. Zatím, co jsem byla pryč, mě spolužáci z Prahy průběžně informovali o „našem“ vyučování. Dcera našich sousedů, která byla o rok výš, mi dokonce posílala svoje sešity, abych mohla bez problémů nastoupit do dalšího ročníku. Počítala jsem s tím, že budu muset skládat zkoušky ze všeho, co jsem zmeškala.

Většina mých nových spolužáků bydlela blízko, někteří v elegantních předměstských vilách s velkými zahradami, jiní ve skromných bytech. Byli jsme kamarádi i sousedé, a po škole jsme se často vzájemně navštěvovali. Nikdy jsem si mezi nimi nepřípadala cizí, naopak. Poslouchala jsem, o čem se baví, a snažila jsem se o to, abych se mohla postupně do jejich rozhovorů zapojit. A zatímco jsem se dříve pubertácky zabývala filozofickými otázkami ohledně smyslu života, česky, teď šlo najednou o to, abych uměla pojmenovat předměty, učila jsem se řeč jako miminko. Každá věc a každý děj měly nějaké jméno, které bylo nutno se naučit. Co se mi obzvláště líbilo, to byla složená podstatná jména, jako „Plastiktüte“, „Staubsauger“ nebo „Damentoilette“. Dokonce i slovo „Bundesrepublik“ mě nadchlo. Ale ten nejmagičtější výraz vůbec byl pro mě „Maximantel“, a to nejen kvůli tomu, jak to slovo znělo.

Maximantel, hodně dlouhý a těžký zimák, který sahal až po kotníky, byl v mojí první zimní sezoně v Německu „in“. Připomínal 19. století, působil poněkud puritánsky, na druhé straně ale i docela provokativně. Šlo o to, že pod takovým kabátem se nosila velice kraťouchká minisukně kombinovaná s punčocháči a vysokými holínkami. Teenageři v Hamburku byli ale celkem zdrženliví. Chtěla jsem se přizpůsobit, a tak jsem se rychle naučila, že se musím oblékat spíš nenápadně než elegantně. Naše „uniforma“ sestávala z džínů nebo manšestráků a semišových pohorek.

Džíny a boty jsem měla, ale Maximantel, který nosil kdekdo a člověk ho prostě mít musel, byl pro mě nedosažitelný. Všichni moji známí v něm chodili, ale moji rodiče na to neměli. Naši emigraci – i když jsem stále ještě nevěřila, že je myšlena vážně – provázely různé nepříjemné okolnosti. Jednou z nich byl fakt, že jsme byli, ač to zní ironicky, daleko chudší než v Praze. Tátův plat u zasilatelské firmy Otto činil 1000 marek měsíčně – tehdy náš jediný příjem.

V Praze jsem měla skromný šatník s několika módními kusy, například oranžové šaty s kašmírovým vzorem; ty mi ušila jedna soukromá švadlena, která zhotovovala krásné šaty pro mou mámu, vesměs z látek z dovozu. V Hamburku šlo ale spíš o to přizpůsobit se. Veškerý volný čas jsme trávila s novými kamarádkami; měla jsem dokonce něco jako nového kluka.

(....)

Proč jsem tak toužila po tom kabátě? Představovala jsem si, jak se ještě v té

Ilustrace Jirí Stach.

samé zimě vrátím do Prahy a budu nosit maxikabát. To budou mé české kamarádky valit oči! Navíc, kdybych se v Praze ukázala v maxikabátě, byl by to ten nejlepší důkaz toho, že náš pobyt v Hamburku byl jen přechodný, jen tak na nákup.

Zachránil mě můj malý bratr Maxim. Byl velice fotogenické dítě; angažovali ho bez problémů hned poté, co mu táta vysvětlil, že si může trochu vydělat coby model pro katalog firmy Otto, tátova zaměstnavatele. I já jsem se tam hlásila, ale mě nevybrali. Když bylo Maximovi deset, měl dlouhé vlnité vlasy, lehce sarkastický úsměv předčasně vyspělého dítěte a fantastickou schopnost se před kamerou po-

hybovat se samozřejmostí profesionála. Na fotografiích v katalogu působí mezi těmi vesměs blondatými, toporně působícími německými dětskými modely jako cizí těleso, tmavovlasý a uvolněný. Vypadá taky starší než ti ostatní, jako dospělý v miniformátu.

Za to, že se předváděl jako směšně oblečená figurína v kostkovaném obleku nebo lakované bundě la závodník, dostával Maxim dost peněz. A za honorář od zasilatelské služby Otto mi můj malý bratr koupil můj první, nezapomenutelný maxikabát. Byl ze C&A, za 98 marek; splnil se mi sen. Tmavě modrý, s malým stojáčkem a kovovými knoflíky, a sahal až po zem. Padl mi perfektně, jako bychom, kabát a já, k sobě patřili odjakživa.

Když jsem šla příští den do školy, samozřejmě v tom kabátě, měla jsem konečně pocit, že vlastním to samé, co vlastní oni, že mám na sobě to samé, co mají oni. V Hamburku teď budu taky cool. Byla jsem teď jedna z nich – aspoň trochu. Pamatuju se, že jsme na koncertě Pink Floyd všichni měli maxikabáty, vůbec jsme si je nesundávali. Nějak se prostě hodily k té muzice a k hektickému osvětlení.

(Otištěné ukázky z knihy *V které řeči se mi zdají sny?*, vydané v Londýně v roce 2016, přeložila Věra Trnková.)

ELENA LAPPIN se narodila v Moskvě v roce 1954. V roce 1960 přišla s matkou do Prahy. V Praze žil Semjon Biller (naroděný na Podkarpatské Rusi), který se s její matkou oženil a Elenu adoptoval.

Jako Jelena Billerová bydlela na Vinohradech, chodila do školy na náměstí Jiřího z Poděbrad, později do francouzské školy v Ostrovní ulici. S rodiči mluvila rusky, s bratrem Maximem (dnes známým německým žurnalistou a spisovatelem, žijícím v Berlíně) dodnes výlučně česky.

Koncem sedesátých let se dostala na nějakou dobu do Paříže, kde se naučila dobře francouzsky.

V roce 1970 rodina emigrovala do Hamburku. Tam Jelena maturovala, samozřejmě v němčině, a začala studovat. Ve studiu pokračovala v Izraeli, naučila se ivrit a v roce 1977 se vdala za Izraelce Šaloma Lappina původem z Kanady. V Izraeli začala psát pod jménem Elena Lappin.

Její otec, překladatel a tlumočník Semjon Biller, byl členem pražské židovské obce (zemřel v Hamburku v roce 2017), matka Raisa (Rada) Biller (rovněž členka ŽO v Praze) je spisovatelka, žije v Hamburku.

SENZACE SE NEKONÁ

Gallimard vzdal vydání antisemitských pamfletů F. Céline

Ještě v prosinci minulého roku to vypadalo na literární senzaci, třebaže poněkud kontroverzní. Dnes již 105letá vdova po slavném francouzském spisovateli Louisi-Ferdinadu Célinovi Lucette Destouchesová dala souhlas k otištění jeho tří antisemitských pamfletů poprvé vydaných v letech 1937–1941.

POLEMICKÉ TEXTY

Kritické vydání textů *Bagately k masakru* (1937), *Škola mrtvol* (1938) a *Z ostudy kabát* (1941) mělo vyjít v letošním roce v nakladatelství Gallimard ve slavné edici Les Cahiers de la NRF pod souhrnným názvem *Polemické texty (Écrits polémiques)*. Český čtenář má možnost přečíst si většinu Célinova díla díky vynikajícím překladům Anny Kareninové a Jaroslava Zaorálka. Pamflety však ne. Kareninová se rozhodla je nepřekládat „především pro jejich protizidovské výpady, ale také protože sám Céline jejich nová vydání po válce zakázal“.

Podle šéfredaktora nakladatelství Antoina Gallimarda mělo být plánované vydání kritické a nemělo s texty nijak sympatizovat. Předmluvu ke knize měl napsat nad jiné povolaný spisovatel a literární historik Pierre Assouline. Jednalo by se o první poválečné francouzské vydání.

Na začátku ledna však šéfredaktor Antoine Gallimard oznámil, že se nakladatelství rozhodlo od projektu upustit. Své rozhodnutí zdůvodnil tím, že prozatím nenastaly podmínky, které by mu umožnily tyto Célinovy texty s čistým svědomím vydat. „Ve jménu své svobodné nakladatelské vůle a toho, jak cítím svou dobu, tento projekt ruším,“ prohlásil Gallimard. Jako konkrétní důvody uvedl metodologické nedostatky edice a ještě příliš živou paměť.

ANTISEMITSKÉ PAMFLETY

Célinovy pamflety vyšly poprvé v letech 1937–1941. V obavě, že bude ve Francii stíhán, se Céline po válce uchýlil do Dánska, kde strávil rok a půl ve vyšetřovací vazbě. Ve Francii byl mezitím v nepřítomnosti odsouzen k jednomu roku odnětí svobody, propadnutí poloviny majetku a k dočasné ztrátě

občanských práv. V roce 1951 byl jako veterán první světové války amnestován a mohl se vrátit do Francie.

Célinovy antisemitské pamflety, mnohými oprávněně označované jako odíózní, nebyly ve Francii nikdy zakázané. Jejich vydání po válce bránil sám Céline a od jeho smrti v roce 1961 až donedávna jeho žena a dědička autorských práv, tanečnice Lucette Destouchesová. Zároveň nebyl nikdy problém najít je na internetu nebo si v antikvariátu koupit jejich staré vydání.

K souhlasu s vydáním Destouchesovou, která se ve svém věku bála především hlasitého skandálu, přesvědčil její právník François Gibault. Jeho hlavním argumentem byla skutečnost, že nedávné znovuvydání neměně skandálního a zuřivě antisemitského pamfletu *Trosky* Luciena Rebateta (*Bouquins*, 2015) – „bestselleru“ z doby okupace – nevyvolalo žádnou zásadní polemiku a to ani přesto, že náklad knihy zmizel z knihkupeckých pultů hned první den po vydání.

Připravované vydání Célinových pamfletů mělo být sice prvním poválečným na území Francie, ale nikoli prvním ve francouzštině. V roce 2012 totiž všechny tři pamflety vyšly ve francouzštině v Québecu, v jednom svazku, pod oním dokonale neutrálním názvem *Polemické texty (Écrits polémiques)*, který chtělo převzít i nakladatelství Gallimard. Součástí knihy byl i Célinův pamflet *Mea culpa* (a další tři kratší texty), v němž se spisovatel po své cestě do Sovětského svazu v roce 1936 na jednadvaceti stránkách skepticky vyrovnává s komunismem a perspektivou možností nápravy lidstva vůbec. Kanadský nakladatel mohl Célinovy texty vydat, protože v Kanadě trvají autorská práva jen padesát let po autorově smrti – oproti sedmdesáti ve Francii. Kvůli zákazu Destouchesové se kanadské vydání nesmělo ve

Francii ani distribuovat, takže se nějakou dobu zkrátka pašovalo a prodávalo na černém knižním trhu s patřičnou přírůžkou.

Když Célinova vdova na sklonku minulého roku nakladateli Antoinu Gallimardovi na vydání Célinových pamfletů nakonec kývla, nakladatelství se rozhodlo převzít z kanadského vydání velmi kvalitní kritický aparát. Sestavil ho editor vydání a známý odborník na Célinovo dílo, profesor literatury 20. století na Univerzitě v Nantes a autor disertace o Célinových pamfletech Régis Tettamanzi.

PROTESTY

Oznámený projekt však přesto ve Francii vzbudil řadu pobouřených reakcí. Francouzská Rada představitelů židovských organizací vydala prohlášení, ve kterém se uvádí, že texty představují nepřijatelné podněcování antisemitské nenávisti. Serge Klarsfeld, předseda asociace Synové a dcery deportovaných francouzských Židů, označovaný za „francouzského Wiesenthala“, zase vyzval v časopisu *L'Obs*

k zákazu knihy, a dokonce nakladatelství Gallimard vyhrožoval žalobou. K protestům se postupně přidali také historici Tal Bruttman, André Loez, Alya Aglanová a Eric Fournier. Jedním z mála, kdo plánované vydání knihy podpořil, byl Henri Godard, profesor literatury 20. století na Sorbonně a jeden z největších odborníků na Célinovo dílo. Řada historiků, mezi nimi například

Pierre-André Taguieff, Grégoire Kauffmann nebo Annette Beckerová, potom vyzvali nakladatelství, aby přípravu vydání předalo představitelům obce historiků.

Plánovaným vydáním Célinových pamfletů se zabývala dokonce francouzská vláda. Ke schůzce vyzval nakladatele Antoina Gallimarda a Pierra Assouline vedoucí vládní Komise pro boj s rasismem a antisemitismem Frédéric Potier. Chtěl se ujistit, zda kniha bude mít vyhovující kritický aparát, a rovněž navrhl, aby nakladatel přípravu vydání svěřil mezioborovému

Obálka českého vydání z roku 1939.

kolektivu, ve kterém by byli i historici. Ten to však během schůzky odmítl s tím, že z jeho pohledu mají texty především literární charakter a komentář literárního historika bude dostačující. To, že se nakladatel před vydáním knihy ocitl na koberečku u vládního úředníka, přitom list *Le Monde* komentoval jako „na francouzské poměry značně neobvyklou záležitost“.

ÚSTUP

Že Célinovy pamflety patří k tomu nejhanebnějšímu z dějin francouzského antisemitismu, se ostatně domnívá i sám šéfredaktor nakladatelství Antoine Gallimard: „Chápu a sdílím pocity čtenářů, které představa takového vydání z naprosto pochopitelných lidských a etických důvodů šokuje, zraňuje nebo znepokojuje. To, že podléhájí cenzuře, však zároveň znemožňuje objasnit jejich kořeny a jejich ideologický význam. Vzbuzuje to také nezdavou zvědavost tam, kde by bylo namísto zapojit kritické myšlení,“ citoval *Le Monde* Gallimarda ještě předtím, než padlo definitivní rozhodnutí pamflety nevydat.

Podle anonymního zdroje *Le Monde* se Antoine Gallimard, François Gibault a Pierre Assouline při rozhodování, zda knihu vydat, nebo ne, také původně shodli na tom, že je dnešní publikum dostatečně dospělé na to, aby si s takovými texty poradilo. Céline je podle nich takřka jednohlasně považován za velkého spisovatele a situace, kdy není k dispozici celé jeho dílo, je podle nich nenormální. Ostatně například Célinova korespondence, včetně jeho dopisů z období okupace, vyšla v edici *Pléiade* nakladatelství Gallimard už v roce 2009.

Odpor veřejnosti se však nakonec ukázal příliš silný a nakladatelství Gallimard se rozhodlo od projektu ustoupit. A v nejbližší době se pravděpodobně pokus o vydání Célinových antisemitických pamfletů ve Francii jen tak opakovat nebude. Těm, kdo by si je chtěli ve francouzštině přesto přečíst, pak nezbyvá, než si na černém trhu koupit kanadské vydání nebo trpělivě čekat do roku 2032, kdy se práva na jejich vydání stanou veřejným majetkem.

JAN MACHONIN

NA PAMĚŤ NORIHO HARELA

V Bratislave a Košiciach spomínali na legendu izraelského letectva

Nori Harel nie je v Československu neznámy. Po sametovej revolúcii 1989 prichádzal do Československa a Českej republiky ako propagátor československo-izraelských vzťahov. Napriek tomu, že sa narodil v Nemecku a v roku 1949 emigroval do Izraela, Československo považoval za svoju vlasť, lebo detstvo a roky dospievania prežil v Českom Tešíne. Bol legendou, s ktorého menom sa spája budovanie izraelského letectva.

Nori Harel (pôvodným menom Norbert Kurzberg) sa narodil roku 1929 v Nemecku v Bochume. V roku 1934 utiekla jeho rodina z Nemecka do Československa, do Českého Tešína, a krátko na to mu zomrela mama. Pred ďalšou hrozbou sa snažili s otcom emigrovať cez Rumunsko do vtedajšej Palestíny. Na Ukrajinu ich ale chytili ruskí pohraničníci a za nedovolený prechod hraníc boli poslaní do gulagu na Sibíri a neskôr do Kirgizska. Tam otec zomrel na týfus a 14ročný Nori sa začal prebývať sám. Všetko prekonal a po oslobodení a skončení vojny sa vrátil do Tešína. Z veľkej rodiny prežil holokaust iba bratranec Natan Bergman, ktorý mu pomohol dokončiť základnú školu, maturitu a kurz pilota v Liberci v rámci prípravy letcov pre izraelskú armádu.

V roku 1949 emigroval Norbert do Izraela a zmenil si meno na Nori Harel. Vstúpil do novovzniknutej izraelskej armády Hagana, lietal a pomáhal opravovať lietadlá. Bol mechanikom jedného z najlepších izraelských pilotov a neskoršieho prezidenta Izraela Eze- ra Weizmana. Za svoje inovatívne postupy, keď bol schopný so svojím tímom za 24 hodín dať do prevádzky poškodené lietadlo, bol považovaný za opravárenského génia. V armáde slúžil viac ako 25 rokov a prepracoval sa do pozície hlavného mechanika a inžiniera leteckých základní. Dosiahol hodnosť plukovníka a bol vyznamenaný viacerými vojenskými a štátnymi vyznamenaniami. V leteckom priemysle ostal pracovať až do svojho vysokého veku. Zomrel v roku 2013.

Na Harelovu počesť sa v dňoch 17. a 19. októbra 2017 v Bratislave a v Košiciach uskutočnili spomienkové večery. Záštitu nad obidvomi podujatiami pre-

vzali predstavitelia Izraela a Slovenska (v Bratislave veľvyslanec štátu Izrael na Slovensku Zvi Vapni, v Košiciach bývalý prezident SR Rudolf Schuster).

Nori Harel často opakoval, že bez pomoci Československa Izrael by nevyhral svoj boj za nezávislosť a že Československo bolo jedinou krajinou, ktorá v roku 1948

Nori Harel v roce 1948.

poskytla vojenskú pomoc Izraelu. Historik Dr. Stanislav Mičev, riaditeľ Múzea SNP, pripomenul historické okolnosti československej vojenskej pomoci Izraelu. Vznik štátu Izrael podporovalo koncom štyridsiatych rokov v ČSR celé politické spektrum a tento postoj sa nezmenil ani po prevzatí moci komunistami vo februári 1948. V tom čase ministrom zahraničných vecí bol Jan Masaryk a štátnym tajomníkom na

ministerstve zahraničných vecí Vladimír Clementis, ktorí sa rozhodujúcou mierou podieľali na rokovaniach a realizácii pomoci. Prvé rokovania sa začali v júli 1947, keď Židovská agentúra kontaktovala Vl. Clementisa. Rokovali hlavne Ehud Avriel, neskorší veľvyslanec v Prahe, a Otto Felix. Je asi menej známe, že kvôli embargu OSN bolo potrebné uzatvorené zmluvy tajiť, a preto boli podpísané pod hlavičkou Etiópie. Spôsoby utajenia a hľadanie ciest vývozu, to boli úlohy, na ktorých sa podieľali osobne Masaryk i Clementis. V počiatočnej fáze bola pomoc schvaľovaná aj sovietskou vládou, ktorá videla vo vzniku štátu Izrael možnosť vplyvať na politiku na Blízkom východe. Neskôr po politických zmenách a smrti Jána Masaryka sa uskutočňovala vďaka vynachádzavosti Vladimíra Clementisa ako ministra zahraničných vecí. Takto v máji 1948, po vzniku štátu Izrael bola ešte uzavretá dohoda o výcviku letcov a leteckého personálu, na ktorom sa zúčastnil aj Nori Harel. Na rôznych miestach v Čechách bolo vycvičených takmer 400 pilotov, výsadkárov a mechanikov, ktorí výrazne posilnili izraelské obranné sily.

Osobitný vklad vniesla do večerov výtvarníčka Sharon Freund, vnučka plukovníka Harela. Predstavila svojho dedka prostredníctvom rodinných dokumentov aj osobnými spomienkami.

PETER WERNER, JANA TESSEROVÁ

DERSHOWITZ VERSUS WEST

Debaty o bojkotu Izraele v texaském Dallasu

Počátkem prosince 2017 proběhla v Old Parkland Debate Center v Dallasu veřejná debata dvou amerických osobností. Týkala se hnutí BDS, které propaguje ekonomický, akademický a kulturní bojkot Izraele. Téma debaty znělo: „Hnutí pro bojkot, stažení investic a sankce (BDS) pomůže dosáhnout řešení izraelsko-palestinského konfliktu.“ Diváci mohli dát svým hlasem najevo, zda se zadaným tématem souhlasí, či nesouhlasí; hlasovalo se nejprve před debatou a pak po ní.

Advokáta hnutí BDS představoval harvardský profesor CORNEL WEST (nar. 1953), jenž je známý jako levicový filosof a sociální aktivista, proslulý publikací *Race Matters* (Na rase záleží) a též jako hiphopový zpěvák a herec. Jeho soupeřem byl význačný právník dlouhá léta působící na Harvardu profesor ALAN DERSHOWITZ (nar. 1938), obhájce Izraele a jeho práva na existenci, kritik trendu používat na židovský stát dvojitý metr a upírat mu právo na sebeobranu, a tím i na existenci. Své názory na izraelsko-palestinský konflikt shrnul v řadě publikací, především v textech *The Case for Israel* či *The Case for Peace*.

Před debatou měli odpůrci BDS (a jejich advokát A. Dershowitz) 93 hlasů, zatímco jeho přívrženci (tedy C. West) 16; po ní Dershowitzovi 36 hlasů přibýlo a Westovi 2 ubyly. Výměnou názorů, která v květnatém provedení C. Westa zahrnuje

Cornel West. Foto archiv.

klasickou protiizraelskou rétoriku a v podání A. Dershowitze jasně formulované protiargumenty, lze zhlédnout na internetu (při zadání slov cornel-west-alan-dershowitz-mideast-debate). Svůj postoj proti BDS shrnul Dershowitz pro televizní kanál Fox News (foxnews.com/opinion), a z této stránky jsme je přeložili a redakčně mírně upravili.

(am)

IZRAEL NENÍ JAKO JAR

Profesor West tvrdil, že Izrael je „kolonialistický“ stát a že apartheid na Západním břehu je „horší“, než byl režim v bělochy ovládané Jižní Africe; proto by Izrael měl být uvržen do stejné hospodářské a kulturní izolace, jaká pomohla přivodit konec jihoafrického režimu. Odpověděl jsem, že

Židé, kteří emigrovali do Izraele – země, již Židé obývali nepřetržitě po tisíce let –, přechali ze země, v nichž je perzekvovali. Nebyli tedy kolonialističtí vyslanci těchto států, osadníci jednající v jejich zájmu. Izrael naopak bojoval proti britské koloniální správě. Sionismus byl národně osvobozené hnutí židovského národa, žádný kolonialistický podnik. A v žádném případě nejedná Izrael jako režim v Jižní Africe, kde menšina bílých vládla většině černých, kterým bílí upírali základní lidská práva. V Izraeli mají Arabové, drúzové a křesťané rovná práva a zastávají vysoké funkce ve vládě, v podnikání, v umělecké a akademické sféře.

V době, kdy Spojené národy rozdělily mandátní Palestinu (Erec Jisrael) na „dva státy pro dva národy“, tvořili Židé v Izraeli většinu, a jakkoli počet arabských obyvatel od roku 1948 výrazně stoupl, tvoří většinu i v současnosti. Ani situace na Západním břehu nelze rozhodně srovnávat s Jižní Afrikou, protože Palestinci mají právo volit si své vůdce, kritizovat Izrael a ve městech, jako je Ramallah, nemá Izrael ani vojenské a policejní jednotky.

BDS NENÍ „HNUTÍ“

West poté tvrdil, že BDS je nenásilné hnutí a představuje nejlepší způsob, jak protestovat proti izraelské „okupační“ a osadnické politice.

Odpověděl jsem, že BDS není „hnutí“, neboť hnutí vyžaduje univerzálnost, jak tomu je u hnutí za práva žen, homosexuálů či hnutí za občanská práva. BDS je antisemitská taktika namířená pouze proti židovským občanům a zastáncům Izraele. Bojkot Izraele a jeho židovských podporovatelů začal dříve, než byla nějaká „okupace“ nebo „osady“, a nabral na síle právě ve chvíli, kdy Izrael nabídl, že ukončí „okupaci“ a výstavbu osad jako součást řešení dvou států – řešení, které Palestinci odmítli. Připomněl jsem, že pro mnoho Palestinců je celý Izrael jedna velká „osada“. BDS není protest proti izraelské politice. Je to protest proti samotné existenci Izraele.

BDS POŠKOZUJE PALESTINCE

Profesor West argumentoval, že BDS pomůže Palestincům. Já jsem tvrdil, že je poškozují, neboť způsobuje, že palestinští dělníci ztrácejí práci ve společnostech, jako je SodaStream, která se musela přemístit ze Západního břehu. Přitom tato společnost platila palestinským mužům a ženám (kteří v továrně pracovali společně s Izraelci a Izraelkami) slušné mzdy. Dodal jsem, že vedení palestinské samosprávy šíří bojkot izraelských výrobků, umělců a akademiků proto neschvaluje.

Alan Dershowitz. Foto archiv.

West tvrdil, že BDS přinutí Izrael, aby uzavřel mír s Palestinci. Odpověděl jsem, že Izrael se nikdy nedá vydíratím dotlačit k tomu, aby ohrozil svou bezpečnost, a že Palestincům brání v tom, aby svolili k ústupkům, představa, že získají stát prostřednictvím ekonomického a kulturního vyděračství.

Palestinci získají svůj stát jen tehdy, když si sednou za jednací stůl a začnou přímo řešit situaci s Izraelem. Vyprávěl jsem matčin oblíbený vtip o ortodoxním Židovi jménem Mojše, který se denně až do svých osmdesáti let modlil, aby vyhrál v newyorské loterii. Když měl 80. narozeniny, postěžoval si Bohu, že pořád nic nevyhrál. A Hospodin odpověděl: „Mojše, musíš mi alespoň trochu pomoci: kup si lístek.“ Prohlásil jsem, že Palestinci čekají, že „vyhrají“ stát, aniž by si „koupili lístek“ – jednali o kompromisním řešení.

NEVZDÁVAT SE

Konečné skóre debaty bylo 129 proti BDS a 16 hlasů pro. Odpůrci BDS tedy výrazně vyhráli. Nestalo se tak proto, že jsem lepší diskutér než West – mluvil velmi pohotově –, ale protože fakta, morálka i praxe mluví proti bojkotu, stažení investic a sankcím. Hlavní je nevzdávat se a stále poukazovat na nespravedlivou taktiku, která je vůči Izraeli používána. Na mnoha fórech – v Organizaci spojených národů, v řadě amerických univerzit, v některých částech západní Evropy – to je jako vést útok do kopce. Ale přesto je to bitva, kterou lze u otevřených lidí všech vrstev vyhrát. BDS v Dallasu prohrálo. Prohrálo i v partii s aktivistou za lidská práva a šikovným řečníkem v debatní společnosti na Univerzitě v Oxfordu a prohrává soudní spory. A pokud bude tato kauza účinně a poctivě vysvětlována, prohraje i v očích veřejného mínění.

IZRAEL: Slabé „dny hněvu“

I symbolické události či gesta mívají značné dozvuky. Ty pak mohou ukázat nepovšimnuté trendy. K takovým gestům patřil projev amerického prezidenta Donalda Trumpa z 6. prosince, kdy oznámil, že USA uznají Jeruzalém za hlavní město Izraele.

Na jednu stranu šlo o prosté uznání reality trvající už 70 let. Ale na druhou stranu má samo slovo Jeruzalém natolik třaskavý potenciál, že to téma v minulém *Rch* obsadilo čelné místo. Upřímně řečeno i v očekávání, že Trumpův krok rozpoutá vášně, střety a politické spory. To vše se stalo, ale – a to je nový, nečekaná a překvapivý poznatek – v daleko menší míře, než se předpokládalo. Právě to je dobrý důvod, proč se k „případu Jeruzalém“ a jeho dozvukům vrátit.

Důvodů je víc a najdeme je v různých reakcích. V reakcích Izraele, arabského a muslimského světa (včetně „arabské ulice“) i Evropy (včetně její muslimské komunity). To vše se poněkud vymyká z oficiálních reakcí Izraele, USA a EU, o kterých jsme psali už v lednu.

S odstupem lze říci: hlavní novinka a poznatek spočívá v tom, že reakce arabského i muslimského světa byly málo bouřlivé a především málo vytrvalé. Že palestinské téma už není tak pevný svorník (sunnitů a šíitů, Arabů a Nearabů, tradičních monarchií a nacionalistických režimů), jak donedávna bylo. Ten svorník už nefunguje, a pokud ano, tak jen krátkodobě.

ODSOUDÍME TO, ALE...

Rozdíly rozebírá Noah Feldman v článku pro agenturu Bloomberg. Hlavně rozdíly mezi reakcemi muslimů na Blízkém východě a v Evropě. I to, že protesty muslimů ve Švédsku byly bouřlivější než třeba v Egyptě. Vždyť právě v Göteborgu se protestující pokusili zapálit synagogu, právě v Malmö volali po vlastní intifádě a střelení Židů.

To, co se děje ve Švédsku, píše Feldman, odráží demografické změny i psychiku. „Arabská ulice“ už není omezena

na arabský svět. Arabští a muslimští přistěhovalci v Evropě prosazují politické názory aktivněji než ti, kteří zůstali doma. Evropské země respektují občanské svobody, dovolují nenásilné protesty, a dokonce i jisté druhy násilí trestají velmi mírně. Proto se Arabům a muslimům žijícím v zemích, jako je Švédsko, otevírá daleko větší svoboda k protestům než jejich protějšků v zemích Blízkého východu.

Proč ve srovnání s tím vybledly „dny hněvu“ v arabských zemích, napsal list *The New York Times*. Citoval Ašrafa Cholího, kapitána egyptské tajné služby, jenž na adresu moderátorů státní televize řekl: „My to rozhodnutí, tak jako naši arabské bratři, odsoudíme. Ale pak se stane realitou. Palestinci vzdorovat nemohou a my do války jít nechceme. Sami máme problémů dost.“ Televize se prý má postarat spíše o to, aby uznání Jeruzaléma diváci přijali jako fakt.

I proto se v Evropě demonstrovalo volněji. Ba s ochranou. Jak uvádí *The*

Přistěhovalci v Evropě prosazují své politické názory aktivněji než doma. Protest v Haagu. Foto archiv.

Jerusalem Post, vídeňská policie stíhá tři proizraelské aktivisty, kteří na demonstraci Palestinců – notabene na protest kvůli protizidovským heslům – mávali izraelskou vlajkou. Za to po nich vymáhá pokutu 100 eur.

Strategický pohled volí Josi Kuperwasser na webu Israel Hajom. Není divu, je to mediálně aktivní generál, bývalý analytik vojenské rozvědky. Reakce na Trumpovo gesto podle něj ukázaly dva trendy. Zprvče změnu v postoji světového společenství (pro odsuzující rezoluci v OSN hlasovala jen 128 států, i když turecký prezident Erdogan jich očekával přinejmenším 160). Zadruhé oslabení ne-

jen palestinského tábora jako takového, ale především palestinského narativu.

Autor to píše po vojensku direktně: USA nejen uznaly Jeruzalém za hlavní město Izraele, ale i zcela narušily konvenci, že problematický palestinský narativ – odmítající existenci židovského národa i jeho suverénní a historický vztah k Zemi Israel – nesmí být napadán. Trumpův krok podrobil testu mýtus obávané arabské ulice a prokázal, že není opodstatněný.

Bezpečnostní expert Kuperwasser ale končí výstrahou pro Izrael a jeho politiku. V kruzích pravice prý roste touha využít nynější slabosti Palestinců k rozvoji výstavby na Západním břehu. Ten trend je nebezpečný a Izrael by mohl poškodit už tím, že by opět posílil Palestince a jejich narativ.

KOMU VŮBEC VĚŘIT

Argumenty z arabského pohledu nabízí web The Hill. Haisam Hassanein (Ústav pro blízkovýchodní politiku ve Washingtonu) a Wesam Hassanein (Škola mezinárodní služby při Americké univerzitě ve Washingtonu) píší, že mdlá reakce na Blízkém východě nemohla překvapit. Odehrály se protesty v některých arabských metropolích, ale scházela jim silná účast i nadšení, jež by je udrželo v chodu. Z Gazy bylo odpáleno několik raket. Ale to je prakticky vše.

Je to velký posun. Donedávna se chlubili schopností mobilizovat masy pro vůči Palestinců tři různé hráči – osa vedená Íránem, sunnitští islamisté i arabští nacionalisté a levičáci. Právě tito aktéři ale za uplynulých sedm let ztratili v arabském světě vliv i věrohodnost. Írán a jeho spojenci bojují v Sýrii za Asadův režim, čímž se v očích sunnitů stali hrdlořezy. Svým způsobem podobnými, jakými jsou sami sunnitští džihádisté typu Islámského státu. A destrukce celých států, Sýrie, Libye a Jemenu, vzala věrohodnost i sekulárním arabským nacionalistům.

Autoři to shrnují následovně: Blízký východ, jaký existoval do roku 2011, není tím dnešním. Pokud to pozorovatelé uznají, lépe pochopí důsledky amerického rozhodnutí o Jeruzalému.

ZBYNĚK PETRÁČEK

MALÍ A OSAMĚLÍ ...a další události

/Vybráno z českých médií/

„Bojíme se vnějšího světa, bojíme se Evropské unie, nikomu nevěříme, máme pocit, že nás všichni chtějí ošidit, neumíme jednat, neumíme jazyky, abychom něco vyjednali v Evropské unii. Premiér Sobotka bloudil sám v těch halách v Bruselu, zatímco všichni se spolu mohli bavit, Chovanec jakbysmet. Co si budeme povídat, nejvíc se toho dojedná při neformálních hovorech, při večeři... Radši ze všech děláme nepřítele. To je neskutečně radikální změna. Před válkou jsme byli národnostně nejpestřejší stát v Evropě, a to se Slováci počítali dohromady s Čechy jako československý národ. Němci zlikvidovali Židy, Rusiny jsme odevzdali, Němce jsme vyhnali a rozchodem se Slováky přišli i o šest set tisíc Maďarů. Teď jsme sami, malí a osamělí,“ citují Britské listy.cz Petra Pitharta. (9. 1.) ■ V sobotu 6. 1. ve věku 110 let zemřela v maďarském městě Sopron Elza Brandeisová, která za druhé světové války ukrývala rodinu George Sorose, amerického finančníka maďarského původu. Brandeisová zachránila za války životy několika Židů. Tato tanečnice a učitelka tance schovala Sorosovu rodinu ve svém letním domě v obci Balatonalmádi. Miliardář Brandeisovou později finančně podporoval a vzpomínal na ni jen v dobrém. „Pocházela z věřící křesťanské rodiny a její víra ji motivovala k záchraně Židů,“ citoval Sorose server BorsOnline.hu. Po druhé světové válce se Brandeisová stala držitelkou ocenění Spravedlivý mezi národy. (Novinky.cz 9. 1.) ■ Lesní hřbitov ve Zlíně přibývá, jako by návštěvník skutečně procházel lesem a jen mimoděk mýjel jednotlivé hroby. Když jej v roce 1930 začal tehdejší starosta Zlína Tomáš Baťa prosazovat, počítal s mnohem větším rozvojem města, a proto jej z dnešního pohledu silně naddimenzoval. V té době bylo běžné, že hřbitovy vznikaly buď jako obecní, tedy otevřené všem bez rozdílu vyznání, nebo jen pro členy konkrétní církve. Lesní hřbitov sice kolaudovali jako obecní, pak jej ale rozdělili a levou stranu od hlavní ulice vysvětili pro potřeby římskokatolické církve. Tu druhou chtěli rozparcelovat a rozdělit mezi všechny v té době uznané a ve Zlíně zastoupené církve, počítalo se i s ateisty. Ale zástupci církví se tehdy dohodli, že raději vytvoří jediný společ-

ný prostor bez omezení. Zásadně tím usnadnili pohřbívání i třeba situace, kdy se rodina rozvětví do různých církví, a pak by nemohli její členové spočinout ve společném hrobě. Do hřbitova vělenili i židovskou část. Město mělo nevelkou židovskou komunitu, která své blízké pohřbívala buď v Holešově, nebo Uherském Brodě. Na Lesním hřbitově pak získala pozemek, na němž platila pravidla židovské víry. Dnes se tam už nepohřbívá, a je tam asi jen deset náhrobků. (MF DNES, 10. 1.) ■ Obvodní soud pro Prahu 1 se bude zabývat případem Adama Bartoše. Šéf národní demokracie podle obžaloby vydával protižidovské knihy a ve svých projevech, článcích nebo komentářích na internetu přisuzoval Židům pouze negativní vlastnosti. Za popírání genocidy a hanobení národa mu hrozí až tři roky vězení. (ČT 24, 11. 1.) ■ Tajemníka SPD na základě trestního oznámení občanského aktivisty prověřují pro možné spáchání trestného činu v souvislosti s jeho výroky, které měly zaznít na půdě Poslanecké sněmovny. Údajně měl Židy, homosexuály a muslimy posílat do plynu – a zdá se, že policie je odhodlaná dopátrat se pravdy. Jak se nám podařilo zjistit ze zdrojů blízkých vyšetřování, podat vysvětlení už bylo minimálně šest svědků. Rozložení jejich svědectví by mělo být následující: dva přímo u incidentu nebyli, dva tyto konkrétní výroky buď přímo neslyšeli, nebo je nemohou přesně potvrdit – a dva je údajně potvrdili v plném rozsahu. Jak se nám podařilo zjistit, vyšetřovatel před několika dny byl i v prostorách Poslanecké sněmovny, zřejmě zdokumentovat „místo činu“. Na lehkou váhu případ nebere ani sama strana SPD – dá se tak usuzovat z toho, že předseda Tomio Okamura podle našich informací svému blízkému spolupracovníkovi platí kvalitního advokáta. Jedno je nicméně jisté – o celé kauze jsme neslyšeli naposledy. (Securitymagazín.cz) ■ Předposlední lednovou nedělí, 21. ledna 2018, uplyne přesně 155 let od chvíle, kdy byla slavnostně otevřena synagoga ve Kdyni. Synagoga byla postavena místní židovskou nábo-

ženskou obcí v letech 1862–1863 v tehdy oblíbeném pseudorománském stylu. Po válce byla synagoga v užívání Československé církve husitské a z rabínského bytu se stal farní úřad. Po roce 1990 hrozila synagoze pro změnu přeměna na hospodu. Naštěstí přešla do majetku města Kdyně, byla opravena a dnes slouží nejen k přiblížení židovského života na Kdyňsku, ale také jako koncertní prostor, neboť má jedinečnou akustiku. Snad největší zajímavostí kdyňské synagogy je znovu vybudovaná rituální lázeň mikve s původním pramenem podzemní vody a dvojicí schodišť – „čistým“ a „špinavým“. Návštěvníkům i posluchačům se naskytne možnost prohlédnout si v hlavním sále původní interiér ze šedesátých let 19. století. Všichni zájemci se mohou zastavit v kdyňském turistickém informačním centru, kde na ně čekají průvodci, kteří je synagogou rádi provedou. (Domažlický deník, 20. 1.) ■ „Vladimir Semjonovič Vysockij byl po otci Žid, a to je pro pochopení jeho textů, postojů i vnitřních traumat zásadní. Tíhnul ke kořenům svého židovského otce a jidiš často slyšel v Kyjevě, kam jezdil na prázdniny. Později se ve svých písních nejednou vrátil k židovskému folkloru,“ zaznělo v pořadu k nedožitým Vysockého osmdesátinám na ČRo Plus. (25. 1.) ■ „Při pojmu ‚oběti holocaustu‘ mi nenaskočí v mysli představa plynových komor a dalších zvěrstev, ale evianská konference, která se konala na břehu Ženevského jezera v červenci 1938, takly už to bude osmdesát let. Představitelé šestnácti států (pozvaní z dalších šestnácti států nepřijeli, aby nedráždili Hitlera) na ní jednali o přijímání židovských uprchlíků z Německa a Rakouska. V té době jich bloudilo Evropou už přes 200 tisíc. Jediný stát, který projevil ochotu pronásledovaným Židům pomoci, byla Dominikánská republika. Ta v Evianu nabídla, že přijme až 100 tisíc Židů. Její zástupce však nedodal, že jen málokdo z nešťastníků pronásledovaných nacisty bude moci splnit více než náročné vstupní podmínky. Dopadlo to tak, že do Dominikánské republiky přijelo osm set židovských uprchlíků. Kdyby byly tehdy ony státy vstřícnější, mohlo být obětí holocaustu méně. Kdyby...“ (LN, 26. 1.)

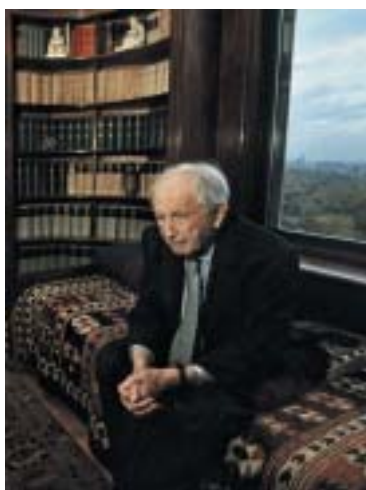
jd, ilustrace Jiří Stach

Kalendárium

V minulém čísle jsme opomněli zmínit výročí slepého básníka, spisovatele, hudebního kritika a dramatika **Oskara Bauma**. Narodil se před **135 lety, 21. ledna 1883**, v Plzni. V dětství oslepl, strávil osm let na židovské škole pro slepce Hohe Warte ve Vídni, poté se živil jako varhaník v Jeruzalémské synagoze a domácí učitel hudby. Přispíval ceněnými hudebními kritikami do listu *Prager Presse* a psal prózy, v nichž zobrazil vnitřní svět nevidomých; věnoval se též osvětovým přednáškám. Ač je dnes téměř zapomenut, patřil k blízkým přátelům Franze Kafky a roku 1931 získal Československou státní cenu za literaturu za román *Písmo, které nelhalo*. Svou slepotu nesl velmi statečně a nesentimentálně. Reiner Stach ve své biografii Franze Kafky píše následující: „Nebylo mu zrovna příjemné, když Brod ve svých recenzích až příliš často vychvaloval ‚slepého básníka‘, a ve dvacátých letech byl šťastný, když členům poroty jedné literární ceny při posuzování rukopisů, aniž znali autora, nebylo nic nápadného. Nejrady – i když se to prakticky nedalo provést – by byl se svou slepotou zacházel jako se záležitostí soukromou.“ Nestačil sice včas emigrovat před nacismem, ale unikl alespoň smrti ve vyhlazovacím táboře – zemřel po operaci v židovské nemocnici 1. března 1941.

Před **125 lety, 11. února 1893**, byl vydán asanační zákon, na jehož základě byla v Praze provedena asanace Josefova a části Starého a Nového Města. Jejím cílem bylo učinit českou metropoli hygieničtější a modernější. Připomeňme, že bourání padla za obětí řada vzácných domů a velká část Židovského Města včetně tří starobylých synagog (Cikánovy, Nové a Velkodvorské), byla též zmenšena plocha Starého židovského hřbitova. Zmizelo téměř 470 domů i celé ulice (Rabinská, Masařská či Střelná), byly postaveny stovky budov a vznikla Pařížská třída. Proti nesmyslnému ničení vzácných domů se zvedla vlna odporu, Vilém Mrštík sepsal roku 1897 manifest *Bestia triumphans*. Asanační zákony platily půl století až do dubna 1943.

Dne **15. února** si připomínáme **105.** výročí narození psychoanalytika **Martina**

Psychoanalytik Martin Bergmann. Foto archiv.

Bergmanna (15. 2. 1913 Praha – 22. 1. 2014 New York). Narodil se v pražské německo-židovské rodině, jeho otcem byl přední židovský intelektuál, sionista, zakladatel a první ředitel Národní univerzitní knihovny v Jeruzalémě Hugo Samuel Bergmann (1883–1975). Celá rodina se po první světové válce přestěhovala do Palestiny a usadila se v kibucu. Právě kibuc později vyslal Martina na studia zemědělství do USA, kde posléze natrvalo zakotvil. Během studií na univerzitě v Berkeley se začal zajímat o psychologii (především dílo Sigmunda Freuda), což předurčilo jeho další zaměření. Během druhé světové války pracoval pro americkou armádu a poskytoval psychologickou pomoc přeživším. Po válce se usadil v New Yorku a začal se intenzivně věnovat psychoanalýze. Napsal řadu knih, mj. se věnoval psychologickému pohledu na holocaust, lásku, dějiny a náboženství. Byl i autorem článku, ve kterém reflektoval psychologické dopady teroristických útoků z 11. září 2001. Vedle toho přednášel na Newyorské univerzitě a tamtéž získal profesuru z psychoanalýzy a psychoterapie.

Zajímavé je, že profesor M. Bergmann se objevil v několika filmech. Zmíňme snímek Woodyho Allena *Zločiny a poklesky*, do kterého režisér vložil útržky jeho přednášky o „paradoxech lásky“, již pronáší jistý pozapomenutý „profesor Louis Levy“, o němž se hlavní hrdina chystá natočit dokument.

Před **10 lety, 1. února 2008**, začal pracovat **Ústav pro studium totalitních režimů** (ÚSTR). K jeho základní náplni patří věnovat se obdobím nacistické a komunistické totality. Kromě doby nesvobody v letech 1938–1945 zpracovává současně další okruhy, které též zahrnují židovská témata. Nejnověji pracovníci ÚSTR prezentovali v publikaci *Čechoslováci v Gulagu* výsledky bádání na toto téma (projekt jsme představili v *Rch* 10/2017); podíleli se též na vydání vzpomínky Heleny Frischerové (viz *Rch* 1/2018), Gerharda Scholtena či práce o hudbě v koncentračních táborech. Nejnověji vydává ÚSTR reportážní texty Pavla Tigrida pod názvem *Volá Londýn. Ze zákulisí československého vysílání z Londýna.*

ZEMŘELA EVA ŠTICHOVÁ (1927–2017)

Součástí výukových programů připravovaných vzdělávacím oddělením Památníku Terezín pro české školy jsou i besedy s pamětníky a jejich vzpomínání na

prožitky z doby nacistické perzekuce. Jednou z pamětnic bývala po léta nedávno zesnulá paní **Eva Štichová** (27. června 1927–5. listopadu 2017). Již ve svých patnácti letech v Praze se zapojila do odboje a v ilegální činnosti (s ohledem na možnosti dospívající dívky) pokračovala i v terezínském ghettu, v odboji působil i její manžel. Paní Štichová uměla mladé posluchače zaujmout a dávala studentům příklad, aby nebyli lhostejní k negativním jevům ve veřejném životě kolem sebe.

Pedagogický um paní Štichové ocenila i profesorka Monika Stehlíková z Gymnázia Na Mikulášském náměstí v Plzni: „Bylo znát, že bývala učitelkou, mluvila s dětmi lehce a přirozeně, s šarmem a smyslem pro humor. Skvěle dokázala odhadnout, na co stačí osmnáctiletí a na co dosáhnou mladší, sama se jich často ptala a vyprávěla neuvěřitelně poutavě. Ohlas u dětí byl ohromující.“ Poslední besedu absolvovala 22. září 2017, kdy se v Terezíně setkala se studenty bohumínského Gymnázia Františka Živného. Toto setkání dnes působí téměř symbolicky, neboť Bohumín byl rodným městem pamětnice.

Při moderování besed s paní Štichovou jsme se dostali i k její velké divadelní lásce – E. F. Burianovi, jehož představení viděla už před deportací do Terezína, a pak po válce. V tomto divadle působili i dva známí vězni terezínského ghetta – skladatel a pianista Karel Reiner a spisovatel a režisér Norbert Frýd. Když se dozvěděla, že spolupracují na oživení jejich prací z doby okupace, pásma pro děti ze židovských sirotčinců *Květovaný kůň* a staročeské hře *Esther*, zprostředkovala mi kontakt na dcery Karla Reinera.

Její další uměleckou láskou byla osobnost a dílo Josefa Čapka, hlavně kvůli němu se zajímala o expozici umění Památníku Terezín. Naposledy ji u nás zaujala didaktická výstava *Školákem ve válečných letech*. S humorem sobě vlastním ji okomentovala, že teď už ani nebude třeba vzpomínek pamětníků. Byla pozornou posluchačkou. Pokud jí kdokoli z kolegů jen naznačil zájem o nějaké téma, přivezla při další návštěvě k dané problematice nějaký článek, literaturu apod. Tak na ni i vzpomínáme: jako na citlivou, vzdělanou a velmi silnou osobnost, jež měla co říci i dnešnímu světu a mladým lidem.

PAVEL STRAKA

Vzdělávací oddělení Památníku Terezín

Iva Steinová JISTEBNICE

Paměť židovských náhrobních kamenů

■ Po průvodcích hřbitovy v Nové Cerekvi, Telči, Kamýku nad Vltavou a Jindřichově Hradci vychází v edici *Even zikaron* další formátem malá, ale obsahem a zpracováním významná brožurka o jistebnickém židovském hřbitově. Zahrnuje detailní údaje o jeho náhrobcích, o zajímavých osobnostech zde pohřbených a představuje několikasetletou historii rodiny Katzů, která se v tomto malebném městečku na Tábořsku významně podílela na ekonomickém, společenském a kulturním dění. Publikace upozorňuje na další specifika hřbitova (kohenská branka, kamenná deska tahary). Brožurka obsahuje mnoho fotografií a plán hřbitova. Odbornou spolupráci autorce poskytl Daniel Polakovič z pražského Židovského muzea. Knihu lze zakoupit v Jistebnici na těchto místech: na náměstí v obchodě Slunečnice (Marie Bechyňová), v Hospůdce Na Hradě a v hostinci a penzionu U Rezků, a též v Milevsku, ve zdejším městském muzeu (Klášteří 557).

Vydal Okrašlovací spolek Jistebnice za finanční podpory Nadace ŽOP a občanského sdružení Regula Pragensis. Česká a anglická verze, 44 stran, fotografie, dop. cena 80 Kč.

David Jan Novotný SOUKROMÁ HISTORIE PÁTÉ ČTVRTI A OKOLÍ

■ Koncem roku 1951 se autor s rodiči přistěhoval do někdejší Páté čtvrti, tj. bývalého Josefova, Židovského Města, dnes součásti Starého Města pražského, kde od té doby žije. Déle než pětadesát let tedy sleduje proměny této čtvrti, již procházely dějiny, nuceně či dobrovolně rozjásané průvodci, politici, prezidenti, dvojí okupantská vojska, radosti i smutky. V sedmi kapitolách své soukromé historie, mapujících jednotlivá desetiletí, autor vzpomíná na své dětství, na rodinu, na spolužáky a kamarády, na dětské hry v ulicích, na významné osobnosti, které zde žily, i na ty, kteří zmizeli nebo se v průběhu let přistěhovali.

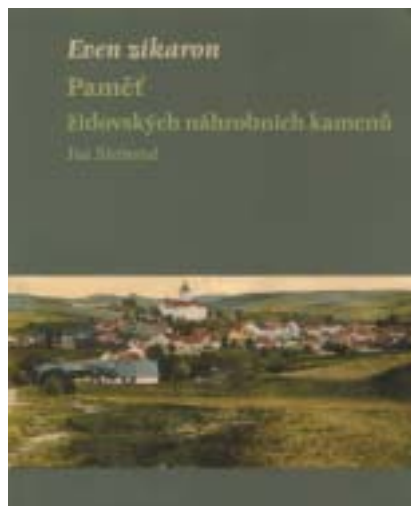
Vydalo nakl. Academia v Praze roku 2018. 404 stran, dop. cena 450 Kč (v e-shopu nakladatelství 360 Kč).

Peter Salner ŽIDIA NA SLOVENSKU PO ROKU 1945

Komunita mezi vierou a realitou

■ Kniha *Petra Salnera* přináší dosud neznámé poznatky z prostředí židovských náboženských obcí na Slovensku po druhé světové válce. Autor pracoval s dříve nedostupnými archivy ÚZ ŽNO, které představují jediný a jedinečný zdroj poznatků

KNIHY VÝSTAVY UDÁLOSTI

o jejich vnitřním fungování a uspořádání. Tyto prameny mj. dokládají i snahu obcí (o někdy marné) uchování zbytků židovského kulturního dědictví či židovského způsobu života v mnohých lokalitách na Slovensku. Kniha poukazuje i na napjaté vztahy mezi židovskou menšinou a stranickými a státními orgány.

Vydalo nakl. Veda v Bratislave roku 2016. 216 stran, dop. cena 19,5 eura.

VOLÁ LONDÝN V KNIHOVNĚ VÁCLAVA HAVLA

■ Knihovna Václava Havla (Ostrovní 13, P 1) zve dne 14. 2. od 19.00 představení knihy s názvem *Volá Londýn. Ze zákulisí československého vysílání z Londýna*, již ke stému výročí narození Pavla Tigrida vydává Ústav pro studium totalitních režimů. Kniha obsahuje už pozapomenutý reportážní text *Volá Londýn*. V něm zachytil prožitek válečného Londýna, BBC i československého exilu. Text je doplněn ukázkami Tigridových dosud nepublikovaných relací pro válečné vysílání BBC a studií věnovanou kontextu Tigridova života ve válečném exilu i osudům Tigridových přátel a souputníků.

Titul uvedou a o Tigridově práci i životě budou hovořit editor Prokop Tomek (Vojenský historický ústav Praha), Petr Orság (vedoucí katedry mediálních a kulturních studií a žurnalistiky Univerzity Palackého v Olomouci) a další hosté.

JIŘÍ SLÍVA V GALERII ROBERTA GUTTMANNA

■ Nová výstava v Galerii Roberta Guttmanna v pražském Židovském muzeu (U Staré školy 3, P 1) představuje dílo grafika a ilustrátora Jiřího Slívy. Byla uspořá-

daná k jeho 71. narozeninám a zahrnuje řadu kreseb, barevných litografií, leptů, pastelů a několik olejomalb na jeho oblíbená témata Franz Kafka, Sigmund Freud, Golem, židovské zvyky a symboly, biblické motivy, jakož i další práce inspirované díly židovských spisovatelů.

Jiří Slíva se po léta zabývá židovským humorem a ilustrováním děl Franze Kafky. Loni vyšla v Nakladatelství Franze Kafky autorská kniha, zahrnující Slívovy hlavní výtvarné práce inspirované osobností Franze Kafky, nazvaná *My Cup of Kafka* (viz *Rech* 1/2018), jejichž výběr je zastoupen na výstavě. Výstava dále představí výběr ilustrací z knih česko-izraelské spisovatelky Ruth Bondyové, které jsou věnovány jazyku, jménům a zvláštním výrazům českých Židů. Dalšími oblíbenými tématy Jiřího Slívy jsou variace na prostředí kavárny a každodenního života, které jsou výrazně ovlivněny absurdním humorem, jeho láskou k jazzu, vinu a tanci. Výstava začíná 22. února, je přístupna denně krom sobot a židovských svátků.

KRESBY DĚTÍ Z TEREZÍNSKÉHO GHETTA

■ Oddělení pro vzdělávání a kulturu Židovského muzea v Praze připravilo novou putovní výstavu s názvem *Motýla jsem tu neviděl. Kresby dětí z terezínského ghetta*. Její ambicí je přiblížit široké veřejnosti prostřednictvím dochovaných dětských kreseb svět těch nejmenších, kteří se stali během druhé světové války vězni v terezínském ghettu. Výstava vychází ze sbírky dětských kreseb, které vznikly v období necelých dvou let (1942–1944) díky pedagogickému působení významné výtvarnice Friedl Dicker-Brandeisové (1899–1944).

Putovní výstavy, které OVZK zapůjčuje kulturním a vzdělávacím institucím, se těší velké návštěvnosti, informace lze nalézt na www.jewishmuseum.cz/programa-vzdelavani/vystavy/putovni/.

Osobnost všestranné umělkyně F. D. Brandeisové připomíná v současné době (až do 13. dubna) i výstava v Rakouském kulturním fóru na Jungmannově nám. v Praze.

WINTERNITZOVA VILA

■ Únorový program Winternitzovy vily v Košířích nabízí kromě možnosti návštěvy komentovaných prohlídek i divadelní představení *Odpolední čaj u Loosů* (25. 2. od 17 hodin), přednášky z dějin umění (Rudolf II. a jeho doba, 12. 2.; Pieter Brueghel starší, 26. 2., přednášky začínají v 18.00) či výstavu klauzurních prací studentů ateliéru architektury na pražské UMPRUM. Aktuální informace o akcích a rezervacích naleznete na www.loosovavila.cz.

ŽIDOVSKÁ OBEC PRAHA

(Maiselova 18, velký sál)

Káva o půl čtvrté

■ Ve středu **14. 2.** mezi námi uvítáme PhDr. **Vlastimila Vondrušku**, CSc., historika a publicistu, zajímavého autora odborné a zejména populární historické literatury, jenž mj. napsal knihu *Breviář pozitivní anarchie* – analýzu stavu a vyhlídek současné naší i evropské společnosti.

■ V úterý **27. 2.** přijde **Jaroslav Dušek**, známý herec, úspěšný improvizátor a častý mystifikátor.

■ Kavárna je přístupna jako vždy od 14.30, program začíná v 15.30. Připravil a moderuje Honza Neubauer.

PURIM 5778

■ Pražská židovská obec srdečně zve na tradiční purimovou veselici, letos s názvem *Purim gala*.

Koná se ve středu **28. 2.** od 20 hodin ve velkém sále Židovské radnice (Maiselova 17), sál, kavárna a bufet jsou přístupné od 19 hodin. Moderuje Viktorie Hásková, program zahájí vrchní pražský rabín David Peter. Program: Purim špil divadla Feigele, žonglérské vystoupení Bratří v tricku, muzikálové hity Mariána Vojtky, klezmer, kapela Rejbele a další. Nebude chybět promenáda masek a zábavné purimové soutěže.

Vstupenky jsou v předprodeji od **12. 2.** v pokladně ŽOP (Maiselova 18, 2. patro) a v den konání akce na místě. Cena 120 Kč; důchodci, studenti a k stání 70 Kč.

**ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ
A KULTURU ŽMP****Maiselova synagoga** (Maiselova 10, P 1)

■ **6. 2.** v 19.00: *Nigun* / Duo Jarmila Vlachová & Miroslav Vilímec. Koncert akordeonistky Jarmily Vlachové a houslisty Miroslava Vilímce, během něhož zazní mezi jinými i skladby J. Sulzera, G. F. Händela, M. de Falla, A. Schnittkeho, J. Achrona nebo E. Blocha. Vstupenky lze zakoupit v předprodeji v Maiselově synagoze, v Informačním centru ŽMP (Maiselova 15), v síti Ticket Art a na webových stránkách ŽMP. Vstupné 230 Kč / 150 Kč.

■ **8. 2.** v 18.00: *Mezi Prahou a Mariánkami*. Dějiny židovské přítomnosti v českých zemích v 19. a 20. století jsou stále oblíbenějším předmětem výzkumu i v zahraničí, jak mj. ukazuje ediční řada Nakladatelství Lidové noviny *Židé – dějiny – paměť*. Kniha Martiny Niedhammer *Jen pro peníze?* se zabývá pěti podnikatelskými rodinami, vzešlými z pražského ghetta, publikace Mirjam Triendl-Zadoff *Napřesrok v Marienbadu* sleduje „ztracené světy židovských kultur“ v západočeském lázeňském trojúhelníku. S M. Niedhammer a její kolegyní K. Čap-

**KULTURNÍ
POŘADY**

kovou z Ústavu pro soudobé dějiny v Praze pohovoří publicista P. Brod.

■ **21. 2.** v 18.00: Jindřich Mann: *Lední medvěd*. Autorské čtení a prezentace nové knihy Jindřicha Manna. Příběhy se odehrávají v Praze, rozděleném Berlíně a na karibském ostrově a autor v nich nezapře své literární předky: otce byla Ludvík Aškenazyho, dědečka Heinricha Manna. Večer probíhá ve spolupráci s Pražským literárním domem autorů německého jazyka. Vstup volný.

■ **26. 2.** v 18.00: *Rabín Abraham Joshua Heschel: mystik, filosof, prorok*. Rabin A. J. Heschel (1907–1972) patří mezi nevlivnější židovské myslitele druhé poloviny 20. století. V češtině zatím vyšla jen jeho kniha *Šabat* (Academia, 2009), ale nyní k ní přibýly svazky *Kdo je člověk?* (Oikymenh, 2017) a *Člověk hledá Boha* (Vyšehrad, 2018). O Heschelově díle, osobnosti i vlivu na židovské a křesťanské myšlení 20. století pohovoří religionista prof. Pavel Hošek (ETF UK); konzervativní rabín Ronald Hoffberg a religionista, judaista a překladatel Milan Lyčka (FFUK). Moderuje redaktor nakladatelství Vyšehrad a pedagog ETF UK F. Outrata.

**ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ
A KULTURU ŽMP****Auditorium** (Maiselova 15, 3. patro)

■ Pořady začínají v 18 hodin, vstup je volný.

■ **7. 2.:** *Židé, půda a... Akce!* Izrael v zrcadle filmu – raná léta. Na charakteristiku raných izraelských snímků se ve své přednášce v rámci cyklu Izrael 70 zaměří absolventka oboru mediální a filmová věda na Telavivské univerzitě Ruth Hufnagel Ben Hadar. Přednáška je doprovázena bohatým filmovým materiálem.

■ **14. 2.:** *Písně z ghettá*. Jidiš literatura ve varšavském a vilenském ghettu za druhé světové války. Přednáška Petra Jana Vinše z Centra pro studium holokaustu a židovské literatury při FF UK přiblíží prostředí, kde kulturní činnost představovala svébytnou formu odboje. Soustředí se na literáty tvořící v jazyce jidiš, jejichž práce se někdy zachovaly jen ve formě ukrytých rukopisů. V českých překladech zazní i ukázky z děl významných jidiš autorů spojených s ghetttem, jako byl například Avrom Suckever.

■ **19. 2.:** *Chava Pressburger – An artist's life characterised by war and violence* (Chava Pressburger – život umělce charakterizovaný válkou a násilím). Chava Pressburger (*1930) vyrůstala v rodině ovlivněné židovskou i křesťanskou tradicí,

přežila věznění v ghettu Terezín, po únoru 1948 emigrovala do Izraele, kde se stala uznávanou umělkyní. Holokaust, a zejména ztráta jejího milovaného bratra Petra Ginze zavražděného v Osvětimi se silně odrazily v celém jejím díle. Stále nedočenou tvorbu umělkyně přiblíží německá historička umění Ilka Wonschik. V angličtině. Vstup volný.

■ Nedělní program pro děti a jejich rodiče: **11. 2.** ve 14.00: *Arje slaví Nový rok stromů* (Tu bi-švat) a poví nám, jaké rostliny a plodiny se pěstují a používají v Izraeli. Prohlídka: Staronová synagoga. Vstupné 50 Kč.

■ Výstava v prostorách OVK: *Veliká novina o hrozném mordu Šimona Abelese*. Výstava na motivy stejnojmenné knihy Marka Tomana ve výtvarném ztvárnění Luboše Drtiny. Do 28. 2.; po–čt 12–16, pá 10–12, během večerních programů a po domluvě.

**ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ
A KULTURU ŽMP v Brně****(tř. Kpt. Jaroše 3, Brno)**

■ Není-li uvedeno jinak, začínají programy v 17 hodin a vstupné činí 30 Kč.

■ **1. 2.:** *Philip Roth – Protí všem stereotypům*. Přednáška amerikanistky Hany Ulmanové z FF UK se zaměří na dílo amerického židovského spisovatele a držitele Pulitzerovy ceny Philipa Rotha. Přednášející přiblíží, proč byl autor románů *Portnoyův komplex* či *Americká idyla* nařčen z antisemitismu, jak jeho dílo odráží prvky židovského humoru a vůči kterým stereotypům se vymezuje.

■ **8. 2.:** *Jáchymka, Užhorod, Květušín*. Příklady tří menšinových škol v předválečném, válečném a poválečném Československu. Přednáška Marie Smutné z Institutu Terezínské iniciativy se uskuteční v rámci cyklu *Křižovatky osudů. Židovská komunita v Československu 1918–1968*.

■ **14. 2.:** *Vlasta Rut Sidonová – Jidelna Šalom a jiné židovské povídky z dnešní Prahy*. Autorské čtení Vlasty Rut Sidonové a následná beseda přiblíží, jak vnímá atmosféru každodenního života pražské komunity.

■ **18. 2.** v 10.30: *Babylonská věž*. Dílna pro rodiče s dětmi od 5 let se uskuteční v prostorech sálu Turistického a informačního centra ŽOB na židovském hřbitově v Brně-Židenicích. Vstupné 30 Kč.

■ **20. 2.:** *Domy věčnosti VI: Brtnice, Velké Meziříčí, Třešť, Třebíč*. Helena Bretfeldová představí čtveřici hřbitovů na Vysočině. Všechny se nacházejí v ostře svažitém terénu, byly založeny v 17.–18. století a jejich nejceněnější náhrobky jsou barokního typu.

■ **27. 2.:** *Purim*. Přednáška Kristýny Kuboňové z Ústavu religionistiky FF MU.

V únoru můžete v sále OVK Brno zhlédnout výstavu fotografií Jiřího Kovanic nazvanou *Jak to vidím*. Vstup volný.

LAUDEROVY ŠKOLY V PRAZE

■ **Studentské prezidentské volby:** Na LŠ proběhla dvě kola studentských voleb. V rámci projektu Člověka v tísní se na škole uskutečnily „studentské prezidentské volby“. Projekt má za cíl přiblížit politickou soutěž studentům a motivovat je k účasti na občanském životě. V prvním kole voleb studenti volili takto: Jiří Drahoš (43 procent), Marek Hilšer (25 procent), Pavel Fischer (23 procent), Mirek Topolánek (9 procent), zbývající kandidáti nezískali ani jeden hlas. Ve druhém kole, které proběhlo až v termínu po reálném prvním kole, zvítězil Jiří Drahoš se ziskem bez jednoho hlasu sta procent.

■ **Projekt Škola:** Půlroční projekt se chýlí ke konci. Celkem žáci a studenti absolvovali čtyři projektové dny, jejichž souhrnným tématem byla Škola. Škola z nejrůznějších úhlů pohledů. Výsledky svého snažení předvedou 1. února v Divadle u Hasičů.

■ **Pamětní deska Haně Epsteinové:** V polovině prosince byla ve vstupu ZŠ Sázavská (na místě bývalé Vinohradské synagogy, poškozené roku 1945 a stržené roku 1951) odhalena pamětní deska Haně Epsteinové. H. Epsteinová byla vychovatelka, která se starala před okupací i v jejím průběhu o nejménší židovské děti a šla s nimi až do Osvětimi, kde našla tak jako ony smrt. Pietního odhalení se kromě starostky a dalších představitelů Prahy 2 zúčastnili Leo Pavlát, Martin Šmok a Petr Karas. Naše studentky Klára Kotmelová a Ema Ramdanová zde zahrály krátkou skladbu, kterou složil další student našeho gymnázia Atur Efrati.

■ **Maturitní ples Lauderových škol: PROM NIGHT** – Maturitní ples Lauderových škol se koná **1. března** v klubu Roxy. Vstupenky bude možné zakoupit v sekretariátu školy.

PROGRAM BEJT SIMCHA

■ Ve středu **21. 2.** proběhne od 18.30 v Bejt Simcha (Maiselova 4, P 1) autorské čtení Rut Sidonové s hudebním doprovodem Josefa Gušlbauera.

■ Ivrit – hodiny hebrejštiny pro začátečníky se konají každé úterý od 18.00; kurz pro pokročilé ve čtvrtek od 18.00; pro středně pokročilé od 19.30; úvod do judaismu každé úterý od 19.45.

KULTURNÍ PROGRAM

DSP HAGIBOR

■ 1. února od 15.00: *Abayudaya aneb Židé na rovníku* – vernisáž výstavy fotografií Ivany Nepalové.

■ 4. února od 15.00: Nedělní koncert – Martina Hévrová (housle) a Patrik Hévr (klavír).

■ 25. února od 15.00: Nedělní koncert – Martina Hévrová (housle) a Patrik Hévr (klavír).

VÝZVY, ZPRÁVY INZERCE

■ 26. února od 14.30: *Vzpomínka na Arnošta Lustiga* – uvádí Václav Peter a Hana Hnáťová.

■ Výstavy: Olda Pražan – obrazy (*Synagogy – Země zaslíbená*), Bob Rakušan – knižní ilustrace, *Co se do Obecních novin nevešlo* – fotografie Petra Balajky.

VÝZVA

■ Hřadám kontakt na pána Petra Herzoga, který v roce 1977 uveřejnil článek vo *Věstníku* ŽNO v ČSSR (březen, str. 6). Kontakt: alexander.potok@gmail.com. Ďakujem.

ŽIDOVSKÉ DĚDICTVÍ V BULHARSKU

■ Do **9. 2.** je v Galerii Skleňák (nám. Svobody, Praha 6) přístupna výstava fotografií Antoni Georgieva, věnována 75. výročí záchranu bulharských Židů. Autor svými snímky představuje kulturně-historické dědictví, které židovská obec v Bulharsku vytvořila, a zároveň uvádí pravděpodobně okolností, díky kterým Bulhaři ochránili své židovské spoluobčany a sousedy v době šoa.

BUBENÍK UTSI ZIMRING

■ Během února vystoupí v Praze izraelský bubeník Utsi Zimring. První koncert (**2. 2.**) odehraje s norským kytaristou Perem Mathisem v jazz klubu U Staré paní. Podruhé vystoupí **3. 2.** se svým triem U Malého Glenu a pražskou odysseu završí v Jazz Docku **6. 2.** společně s Perem Mathisem a českým pianistou Danielem Bulatkinem. Turné pak ukončí **22. 2.** na festivalu Jazzinec v Trutnově.

JAK SE JÍ V IZRAELI

■ Izraelský šéfkuchař Noam Darom se v interaktivní přednášce v pražském Ulpanu dne **28. 2.** od 19.45 zaměří na původ, vznik a vývoj izraelské kuchyně. Vstup činí 260 Kč, rezervace nutná (na www.ulpan.cz).

ERRATA

■ Velmi se omlouváme paní Pavle Hermíně Neuner, kurátorce sbírky Rozhovory s pamětníky v Židovském muzeu v Praze, že jsme zkomolili její podpis pod článkem *Tváře a příběhy. Uchování paměti v židovském muzeu v Praze* publikovaném v minulém čísle *Rech* na stranách 16–17.

■ Dále se nám ozval čtenář D. Korte s po-

známkou k lednové rubrice Kalendárium, výročí Gustava Schorche, a sice: „Lucretius nenapsal esej, ale didaktický epos (v hexametrech) – výklad atomismu – a překládá se *O přírodě*.“ Za uvedení nesprávného názvu se omlouváme.

ZA PETEREM AMBROSEM

Ze Slovenska přišla smutná zpráva. V Bratislavě zemřel v necelých sedmdesáti letech Peter Ambros. Narodil se v Trnavě v roce 1948, po roce 1968 emigroval do Izraele, potom žil v Kanadě, řadu let v Německu, po roce 1990 několik let v Praze, pak zase v Německu a nakonec ho celá ta složitá pouť přivedla na začátek, na Slovensko, do Bratislavy. Během tohoto putování, vedle nejrůznějších činností (byl mimo jiné tiskovým mluvčím dlouholetého předsedy Ústřední rady Židů v Německu Heinze Galinského) byla jedna věc stálá. Tou byl Ambrosův setrvalý zájem o literaturu, v podstatné míře o židovskou literaturu, kterou četl, rozuměl jí a zprostředkovával ji formou překladů těm, kteří ji v originálních verzích číst nemohou. Sestavil a přeložil do němčiny například soubor textů *Literatur aus dem jüdischen Osteuropa heute* (Současná židovská literatura z východní Evropy, Babel-Verlag, Berlín 1992) nebo *Golems leiser Atem* (Golemův lehký dech. Současní židovští autoři z Čech, Moravy a Slovenska, Gollenstein, Bliesskastel 2001). Do němčiny přeložil také Lustigův román *Tma nemá stín* (*Finsternis wirft keine Schatten*, Mnichov 1994 a 1997), román Vlasty Třešňáka *Minimax* (Vitalis-Verlag, Praha 1997) a spolu s W. Spitzbardtem hru Arnošta Goldflama *Zkouška*. Z jidiš do češtiny pak *Cesty Binjumina Třetího* od Mendeleho Mojšera Sforima (Argo, 2001) a z hebrejštiny do slovenštiny *Sefer zikaron*, deníkové zápisky slavného bratislavského rabína Chatama Sofera z počátku 19. století.

Je také autorem německy psané knihy *Leben vom Blatt gespielt*, životopisu Elišky Kleinové, klavíristky, učitelky hudby a sestry skladatele Gideona Kleina, která vyšla i česky pod názvem *Život hraný z listu* (GplusG, 2008). Poslední jeho vydanou překladatelskou prací byl *Šabesový poklad*, krásná knížka, melancholický i zvláštním humorem prostoupený sled příběhů klasika jidiš literatury Jicchoka Lejbuše Perece, vydaná v Bratislavě v roce 2016.

Místo posledního odpočinku našel tento nadaný a zajímavý světooběžník doma, na židovském hřbitově v Trnavě, vedle hrobu svých rodičů. Kéž tam najde klid a pokoj, který mu nebyl častým údělem na tomto světě.

Tehi nišmato crura bicror ha chajim. Amen. (jd)

ŽNO BRATISLAVA

Vo **februári** srdečne blahoželáme našim členom, ktorý oslaví svoje narodeniny: pani Eva Bergendiová – 80 rokov; pani Eva Biellerová – 70 rokov; pán Juraj Bock – 82 rokov; pani Zuzana Diamantová – 80 rokov; pán MUDr. Ladislav Ellinger – 60 rokov; pani Irena Galanová – 90 rokov; pán Jozef Kopelmann – 71 rokov; pani Veronika Kosíková – 78 rokov; pán Peter Munk – 65 rokov; pani PhDr. Zuzana Paliderová – 79 rokov; pán PhDr. Pavol Polák – 93 rokov; pani DPI Agneta Schauerová – 70 rokov; pani Valéria Slámová – 90 rokov; pani Marta Szilárdová – 95 rokov; pani Judita Šándorová – 82 rokov; pani Magda Šimková – 90 rokov; pani Dalma Špitzerová – 93 rokov; pán Ján Štrasser – 72 rokov; pán Milan Valášek – 71 rokov, a pán JUDr. Ivan Werner – 72 rokov. Všetkým jubilantom prajeme všetko najlepšie.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtí

Vo veku 69 rokov zomrel pán Peter Ambros a vo veku 75 rokov pán Jozef Klein.

Zichronam livracha!

ŽNO BANSKÁ BYSTRICA

Srdečne blahoželáme našim členom, ktorí v mesiaci **február** slávia sviatok svojich narodenín: pani Dagmar Hrnčiarová, nar. 2.2. – 66 rokov; pani Eva Welwardová, nar. 19.2. – 70 rokov; pani Marta Uhliarová, nar. 17.2. – 52 rokov; pán Ján Uhliar, nar. 20.2. – 65 rokov, a pán Leopold Redlinger, nar. 22.2. – 77 rokov. Prajeme im veľa zdravia a pohody.

Ad mea veesrim šana!

ŽO BRNO

V mesiaci **únoru** oslaví narodeniny: slečna Sara Blau, nar. 17. 2. – 17 let, pani Hana Fischer, nar. 17. 2. – 70 let; David Joshua Ondra, nar. 16. 2. – 8 let; pan Alois Plaček, nar. 18. 2. – 81 let; pan Jan Rybář, nar. 17. 2. – 71 let; pan Petr Urban, nar. 9. 2. – 59 let, a pani Milada Winklerová, nar. 1. 2. – 69 let.

Ad mea veesrim šana!

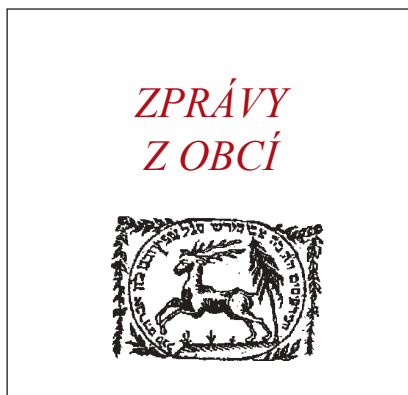
ŽO DĚČÍN

V **únoru** oslaví narodeniny: pan František Comorek, nar. 10.2. – 59 let; pan Willy Elbert, nar. 21.2. – 51 let; pan Petr Malina, nar. 7.2. – 76 let; pani Michala Martinková, nar. 12.2. – 38 let, a pan Zdeněk Popper, nar. 24.2. – 70 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO KARLOVY VARY

V **únoru** oslaví narodeniny pani Jana Novotná: dne 20.2. oslaví 44 let.

Ad mea veesrim šana!

**ZPRÁVY
Z OBCÍ****ŽNO KOŠICE**

Blahoželáme našim členom, ktorí vo **februári** slávia sviatok narodenín: pani Etela Bergerová – 61 rokov; pán Tomáš Borový – 72 rokov; pán Ladislav Burger – 69 rokov; pán Štefan Kažimír – 66 rokov; pán Peter Kolár – 67 rokov; pán Ervin Lowy – 63 rokov; pani Eva Pavljuková – 71 rokov; pán Daniel Riemer – 70 rokov; pani Mária Rzouňková – 71 rokov; pán Mikuláš Šimon – 80 rokov, a pani Viera Veselová – 71 rokov.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OLOMOUC

V **únoru** oslaví životní jubileum: pani MUDr. Ruth Potěšilová, nar. 3.2. – 85 let; slečna Kristýna Neumannová, nar. 5.2. – 13 let, a pani Helena Weil, nar. 22.2. – 69 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OSTRAVA

V **únoru** oslaví narodeniny: pan Petr Bachrach, nar. 5.2. – 89 let; pani Helena Esterkesová, nar. 14.2. – 92 let; pan Jindřich Goba, nar. 14.2. – 85 let, a pani Nora Macurová, nar. 22.2. – 74 let.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtí

S lítostí oznamujeme, že zemřely pani Hana Olívková a pani Zuzana Skácelová.

Zichronam livracha!

ŽO PLZEŇ

V **únoru** oslaví narodeniny: pani Iveta Čechová, nar. 8.2. – 50 let; pan Ing. Zdeněk Roubíček, nar. 12.2. – 66 let; slečna Ester Žáčková, nar. 14.2. – 14 let; David Žáček, nar. 14.2. – 13 let; pani RNDr. Ruth Hálová, nar. 26.2. – 92 let, a pani Eva Václavíková, nar. 27.2. – 85 let. Přejeme hodně zdraví a spokojenosti.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PRAHA

V **únoru** oslavují narodeniny: pan Petr Brandeiský, nar. 6.2. – 88 let; pan František Freimann, nar. 19.2. – 80 let; pan Aron

Chaplik, nar. 24.2. – 80 let; pani Věra Jilková, nar. 1.2. – 96 let; pani Helena Klímová, nar. 3.2. – 81 let; pani Věra Milcherová, nar. 15.2. – 94 let; pani Alena Smolíková, nar. 9.2. – 80 let; pan Robert Stein, nar. 10.2. – 83 let; pani Soňa Stejskalová, nar. 3.2. – 93 let; pani Emma Šternová, nar. 10.2. – 95 let, a pani Helena Valíková, nar. 5.2. – 87 let.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtí

Dne 22. 12. zemřela pani Eva Kleinová ve věku 94 let. Se zesnulou jsme se rozloučili 26. 12. v obřadní síni NŽH, obřad provedl pražský rabín David Peter.

Dne 6. ledna zemřela pani MUDr. Eva Vaňousová ve věku 91 let.

Ve věku 75 let zemřel pan Vilmos Kent (Kleinmann). Se zesnulým jsme se rozloučili 25. ledna na Novém židovském hřbitově.

Zichronam livracha!

ŽNO PREŠOV

Vo **februári** sa životného jubilea dožívajú títo členovia: pán RNDr. Anatolij Goldenberg – 71 rokov; pani Ing. Bianka Horvátová – 71 rokov; pani Erika Tomková – 68 rokov; pán Pavel Greguš – 61 rokov, a pani Helena Martonová – 75 rokov. Jubilantom prajeme všetko najlepšie, veľa zdravia a pohody v kruhu najbližších.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO RIMAVSKÁ SOBOTA

V mesiaci **február** slávia narodeniny nasledovní členovia našej obce: pani Klára Barancová – 63 rokov; pán Vladimír Bureš – 76 rokov; pán Tomáš Friedmann – 71 rokov; pani MUDr. Iveta Kyseľová – 62 rokov; pán Vojtech Roth – 78 rokov, a Ing. Štefan Szabó – 67 rokov. Prajeme týmto našim členom pevné zdravie a veľa šťastia.

Ad mea veesrim šana!

ŽO TEPLICE

V **únoru** oslaví své narodeniny: pani Ivana Mertová, nar. 12.2. – 26 let, a pan Michael Lichtenstein, nar. 23.2. – 67 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO TRENČÍN

Prvého **januára** oslávila narodeniny pani Helena Poriezoová. Srdečne gratulujeme a prajeme všetko dobré.

ŽO ÚSTÍ NAD LABEM

V **únoru** oslaví své narodeniny pani Mgr. Zdeňka Matičková, pani Věra Novotná, pani Hana Kumperová, pani Jana Krausová, pan Mgr. Vladimír Matička a pan Mgr. Pavel Tupek. Všem jmenovaným přejeme pevné zdraví a osobní pohodu.

Ad mea veesrim šana!

BRITÁNIE VYZNAMENALA ZACHRÁNCE

Britská vláda vyznamenala v lednu u příležitosti Dne památky obětí holokaustu osm Britů, kteří během šoa pomohli zachránit tisíce židovských životů. Při ceremonii, jíž se zúčastnil i ministr zahraničí Boris Johnson, byly předány medaile Britští hrdinové holokaustu potomkům či zástupcům vyznamenaných, většinou bývalých diplomatů. Patří k nim britští diplomaté John Carvell a sir Thomas Preston, kteří vydali výjezdní víza téměř 1500 německým a litevským Židům; Margareta Reidová, která na pasovém oddělení britského velvyslanectví v Berlíně vydala tisíce viz ohroženým Židům; chargé d'affaires téže ambasády sir George Ogilvie-Forbes, jenž tajně vydávání viz kryl. K vyznamenaným in memoriám patří i Doreen Warrinerová a Trevor Chadwick, spolupracovníci sira Nicholase Wintona, kteří působili v Československu, a Otto Schiff, zakladatel Jewish Refugees Committee, jež pomáhal mnoha z 60 000 Židů, kterým se podařilo uprchnout z Německa a Rakouska do Velké Británie.

FPÖ V RAKOUSKÉ VLÁDĚ

V prohlášení zveřejněném v půli ledna se rakouská židovská obec distancovala od Svobodné strany Rakouska (FPÖ) a oznámila, že odmítá nadále pěstovat jakékoli kontakty s jejími politiky, včetně jejích ministrů a poslanců. Svobodná strana Rakouska se sice navenek od antisemitismu distancuje, ale značná část členů FPÖ, včetně 20 z jejich 54 současných poslanců, patří ke krajně pravicovým studentským bratrstvům, v nichž se pěstuje antisemitská ideologie, volá se po zákazu košer porážek a usiluje se o zrušení protinacistické legislativy. Tato bratrstva požadují od svých členů důkaz „árijského původu“ a nikdy se nedistancovala od antisemitských nařízení, která ve třicátých letech minulého století podpořila. Členové FPÖ přitom získali v nové vládě klíčová ministerstva, a to dopravy, vnitra a zahraničí (a také ministerstva sociálních věcí a infrastruktury). S ministry FPÖ odmítají jednat i představitelé Izraele.

TATĚR Z OSVĚTIMI

Lale Sokolov, rodným jménem Ludwig Eisenberg, mlčel až do stáří o svém válečném osudu, o jeho příběhu věděli jen jeho nejbližší. Byl totiž mužem, který od roku 1942 tetoval osvětimským vězňům – těm, kteří byli po příjezdu do tábora smrti shle-

ZPRÁVY ZE SVĚTA

Doreen Warrinerová, 30. léta. Foto archiv.

dání při selekci práce schopnými – čísla na předloktí. Díky svému postavení se těšil nejruznějším privilegiím a mnozí vězňové ho považovali kolaboranta SS, ve skutečnosti se však snažil svých výsad použít k tomu, aby pomáhal jiným vězňům a dostal k nim přiděly jídla navíc. Do jedné z dívek, které tetoval číslo, se zamiloval a po válce ji v Bratislavě vyhledal a oženil se s ní. Později z komunistického Československa uprchl a žil v australském Melbourne. Zemřel roku 2006 v devadesátí letech. Jeho válečný příběh zpracovala Heather Morrisová a kniha pod názvem *The Tattooist of Auschwitz* (Tatér z Osvětimi) vyšla nyní v lednu v Austrálii.

PAMÁTKOVÁ OCHRANA PRO VARŠAVSKÉ PODZEMÍ

Na základě iniciativy varšavského židovského muzea Polin, Židovského historického institutu, Muzea Varšavy, Polské akademie věd, varšavského památkového úřadu a dalších institucí bylo navrženo, aby podzemní oblasti pod bývalým varšavským ghettem získaly památkovou ochranu. Zabránilo by se tak tomu, aby mizely památky na ghetto, které se vykopou v rámci stavebních prací, ale nikdo se jimi dále nezabývá.

LABOURISTÉ, OBHÁJCI HIZBALLÁHU

Ač se britští labouristé po kritice médií snaží proklamovat, že nejsou protiizraelskou stranou a ve svých řadách nestrpí antisemitismus, jejich lednové výroky a kroky tomu nenasvědčují. Velkou pozornost a rozhořčení vzbudil projev šéfa této strany Jeremyho Corbyna, který se v projevu ke Dni památky obětí holokaustu dopustil stejného „nedopatření“ jako před rokem americký prezident Donald Trump. Zmínil sice miliony těch, kdo během holokaustu zahynuli a byli vyhnáni ze svých domovů, ale nikoli skutečnost, že drtivá většina z nich byli Židé. Podotkl sice, že je nutné porozumět okolnostem, které umožnily vzestup nacismu v Německu, ale neřekl nic o tom, že ústředním bodem nacistické ideologie byl antisemitismus.

Labouristé v lednu také zablokovali pokus britského parlamentu postavit mimo zákon jakékoli kontakty s organizací Hizballáh. Británie stejně jako Evropská unie rozlišuje mezi politickým a vojenským křídlem Hizballáhu; zatímco jednání s militantní částí odmítá, kontakty s politickým nevyklučuje. Poslanci britské Dolní komory chtěli vyloučit jakoukoli komunikaci s touto teroristickou organizací na základě toho, že Hizballáh sám se prohlašuje za jednotnou organizaci. Labouristé takový krok odmítli s tím, že by zabránil „dialogu a smysluplným mírovým jednání na Blízkém východě“. Sám Corbyn roku 2009 prohlásil, že Hamás a Hizballáh jsou jeho „přátelé“.

(am, ztis.cz)

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz. Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, telefon/fax 226 235 217, e-mail: roschodes@sefer.cz. Redakce: Alice Marxová (šéfredaktorka), Jiří Daniček. Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Distribuci pro předplatitele provádí v zastoupení vydavatele společnost Česká pošta, a. s. Objednávky na bezplatné infolince České pošty 800 300 302 nebo 954 302 007(16), písemně na adrese: Česká pošta, s. p., oddělení periodického tisku Olšanská 38/9, 225 99 Praha 3, e-mail: postabo.prstc@epost.cz. Předplatné pro Slovensko MAGNET press, Slovakia s.r.o., P.O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20,30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí vyřizuje administrace Roš chodes. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 1. 2. 2018.

Cena 20 Kč (0,90 €)